

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού
αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες
εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γ΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά...»

Συγγραφή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

Εφαρμογή: ΣΤΕΛΛΑ ΚΑΛΟΓΕΡΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνι 1 – Πλατεία Σκρά Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά...

Εφαρμογή σεναρίου

Στέλλα Καλογερά

Δημιουργία σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Γ' Λυκείου

Σχολική μονάδα

Ημερήσιο Γενικό Λύκειο Αμφίκλειας

Χρονολογία

Από 21-1-2015 έως 4-3-2015.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

—

Χρονική διάρκεια

Εννέα (9) ώρες διδακτικές ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η συγκεκριμένη τάξη είχε εργαστεί και στο πρώτο τετράμηνο στο μάθημα της Λογοτεχνίας, εφαρμόζοντας σενάριο το οποίο απαιτούσε ομαδοσυνεργατική μέθοδο, αλλά και κατά τα προηγούμενα έτη φοίτησής τους στο σχολείο. Επίσης ως τελειόφοιτοι διέθεταν σε ικανοποιητικό βαθμό τόσο την ικανότητα της συζήτησης ανά ομάδες, όσο και την ικανότητα της εκφραστικής ανάγνωσης, την οποία απαιτούσε το αρχικό σενάριο.

Η διδάσκουσα ήταν αρκετά εξοικειωμένη με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και ήταν σε θέση να την εναλλάσσει με τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας, όταν αυτό απαιτείται από το μάθημα.

Ως ένα βαθμό, μαθητές και διδάσκουσα είχαν εξοικείωση με τα προγράμματα του Η/Υ: επεξεργασίας κειμένου (Word), παρουσίασης (PowerPoint) και δημιουργίας συννεφόλεξου ([Worditout](#)). Χρειάστηκε να εξερευνήσουν τη χρήση της εφαρμογής για κατασκευή εννοιολογικού χάρτη ([Text2mindmap](#)), δημιουργία χρονογραμμής ([Timetoast](#)), δημιουργία διαδραστικής αφίσας ([Thinglink](#)) και τέλος της πλατφόρμας [Slideshare](#) για διαδικτυακές παρουσιάσεις.

Τέλος, οι μαθητές ήταν ήδη εξοικειωμένοι με το ιστολόγιο ως ηλεκτρονική τάξη και γνώριζαν τον τρόπο ανάρτησης των αρχείων. Ωστόσο, χρειάστηκε να τους επιδείξει η διδάσκουσα τον τρόπο ανάρτησης διαδικτυακών εφαρμογών όπως η χρονογραμμή ή η ψηφιακή αφίσα με τη χρήση του κώδικα html.

Εξασφαλίστηκε η χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής για τις ώρες της εφαρμογής του σεναρίου (έξι από τις εννέα συνολικά), καθώς και η χρήση του βιντεοπροβολέα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Καλλιόπη Κωτσάκη, Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά, Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ' Λυκείου, 2014.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο αναπτύχθηκε σε τρεις φάσεις: πριν την ανάγνωση – δύο διδακτικές ώρες, κυρίως ανάγνωση – έξι διδακτικές ώρες, μετά την ανάγνωση – μία διδακτική ώρα.

Όπως προβλεπόταν στο αρχικό σενάριο για την Α' φάση, για δύο διδακτικές ώρες οι μαθητές διάβασαν λογοτεχνικά κείμενα, οι δημιουργοί των οποίων υπήρξαν μετανάστες και οι ίδιοι. Επιπλέον, εξέφρασαν τις πρώτες σκέψεις τους για το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης, καθώς και για την εικόνα του μετανάστη, όχι μόνο αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο η ελληνική κοινωνία βίωσε την μετανάστευση αρκετά χρόνια πριν και τη βιώνει και σήμερα σε μια άλλη εκδοχή, αλλά και ως ατομική εμπειρία. Σημειώνεται ότι η τάξη αποτελείται από μαθητές που είναι και οι ίδιοι μετανάστες από άλλες χώρες, αλλά και από μαθητές οι οποίοι επέστρεψαν από την Αθήνα στην επαρχία είτε για οικονομικούς είτε για οικογενειακούς λόγους.

Στη Β' φάση οι μαθητές διάβασαν πεζά λογοτεχνικά κείμενα σε μια προσπάθεια να κατανοήσουν ή να επιβεβαιώσουν αυτό που ήδη διαισθάνονταν ή βίωναν, δηλαδή τη σύνδεση της μετανάστευσης με γενικότερες αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνία. Επιδιώχθηκε, ακόμη, να γνωρίσουν τον τρόπο με τον οποίο αποτυπώνεται η εικόνα και το αξιακό σύστημα του μετανάστη, τόσο στην ξενιτιά όσο και με την επιστροφή του στην πατρίδα, από τη ρεαλιστική γραφή συγκεκριμένων δημιουργών. Επιπλέον, οι μαθητές συνειδητοποίησαν τη στάση που μπορούν να διαμορφώνουν σε συγκεκριμένα κοινωνικά φαινόμενα, ερμηνεύοντας και αποκωδικοποιώντας συμπεριφορές που δέχτηκαν ή προέβλεπαν οι ίδιοι, είτε ως μετανάστες είτε ως μέλη του κοινωνικού συνόλου υποδοχής μεταναστών.

Τέλος, στη Γ' φάση, οι μαθητές με τη δημιουργία της διαδραστικής αφίσας επιχείρησαν να αποτυπώσουν μια γενική εικόνα για τις γνώσεις που απέκτησαν και τη στάση που μπορεί να διαμόρφωσαν (ή να αναδιαμόρφωσαν) έναντι του κοινωνικού ζητήματος της μετανάστευσης και του προσώπου του μετανάστη, κατά την εξέλιξη του διδακτικού σεναρίου.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας ανέκαθεν ευνοούσε τη μετανάστευση από και προς τη χώρα. Οι λόγοι της μετανάστευσης ήταν κυρίως οικονομικοί και αφορούσαν την αναζήτηση καλύτερης ποιότητας ζωής. Οι Έλληνες μετανάστευαν συχνά κατά τον 19ο και τον 20ό αιώνα προς τις δυτικοευρωπαϊκές βιομηχανικές χώρες, αλλά και υπερπόντια, σε Αμερική και Ωκεανία. Και σήμερα, όμως, αφενός η οικονομική κρίση έχει αναζωπυρώσει την εξωτερική και εσωτερική μετανάστευση, και αφετέρου έχει κάνει τη χώρα τόπο υποδοχής μεταναστών από τρίτες χώρες. Ωστόσο, κοινή πεποίθηση των Ελλήνων μεταναστών υπήρξε η αταλάντευτη πίστη πως, όπου και να πήγαιναν, κάποια στιγμή θα επέστρεφαν. Ακόμη κι αν το ταξίδι της μετανάστευσης κρατούσε πολύ, το όνειρο της επιστροφής δε χανόταν. Τα προβλήματα της εγκατάστασης και της προσαρμογής, τα οποία αρχικά φάνταζαν ανυπέρβλητα, αντιμετωπίζονταν από τη σταθερή απόφαση για εργασία και προκοπή στον ξένο τόπο.

Σήμερα το μεταναστευτικό ζήτημα απασχολεί τη δημόσια ζωή, καθώς συνδέεται άμεσα με τον άνθρωπο και τα δικαιώματά του, με αποτέλεσμα να διατυπώνονται πολλές και διαφορετικές απόψεις, ακόμη και να ακούγονται στρεβλές αντιλήψεις, οι οποίες μπορούν και επικρατούν, όταν δεν παρουσιάζονται τα πραγματικά δεδομένα.

Η ελληνική κοινωνία έζησε και ζει τη μετανάστευση στις δύο εκδοχές της: έδωσε μετανάστες και δέχεται μετανάστες. Αυτή η ιδιαιτερότητα της ελληνικής

κοινωνίας, και ειδικά ο στοχασμός που γεννιέται από αυτή, αποτυπώθηκαν στη λογοτεχνία, στον κινηματογράφο, στο τραγούδι, στη φωτογραφία.

Στο σενάριο με τίτλο «Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά...», επιχειρήθηκε η γνωριμία του εφήβου με τη μετανάστευση και τον μετανάστη, έτσι όπως αντιμετωπίζονται από τη λογοτεχνία. Επιπλέον, στόχος ήταν να βιώσουν οι μαθητές τη συγκίνηση που γεννιέται από ένα λόγο ρεαλιστικό, ουσιαστικό, απλό, χαμηλόφωνο, αλλά ενίοτε και οξύ. Επιχειρήθηκε επίσης η διαμόρφωση απόψεων ή ο προβληματισμός για τη στάση τους ως ατόμων και πολιτών απέναντι σε ένα κατεξοχήν πολιτικό και ανθρωπιστικό ζήτημα.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Όπως προέβλεπε το αρχικό σενάριο, με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να κατανοήσουν ότι το φαινόμενο της μετανάστευσης συνδέεται με τις αλλαγές που γίνονται στην οικονομία, την κοινωνία και τις νοοτροπίες των ανθρώπων,
- να γνωρίσουν το αξιακό σύστημα του μετανάστη ως άνθρωπο/ πολίτη στη χώρα που μεταναστεύει, αλλά παράλληλα να γνωρίσουν και τον ίδιο ως άνθρωπο και πολίτη στην πατρίδα του τη στιγμή του γυρισμού,
- να αντιληφθούν την αδυναμία αποδοχής του μετανάστη ως αιτία ξενοφοβικής συμπεριφοράς,
- να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη ή και την αδυναμία του εαυτού τους στοχάζομενοι την κοινωνική θέση του μετανάστη.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Όπως προέβλεπε το αρχικό σενάριο επιχειρήθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν την ποιητική λογοτεχνικών κειμένων τα οποία αναφέρονται στο φαινόμενο της μετανάστευσης,

- να εντοπίσουν την αληθοφάνεια και την πειστικότητα ως χαρακτηριστικά της ρεαλιστικής γραφής ειδικότερα των πεζογράφων των οποίων κείμενα διαβάζονται στο σενάριο,
- να γνωρίσουν τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιούν για να παρουσιάσουν το θέμα της μετανάστευσης συγκεκριμένοι πεζογράφοι.

Ειδικότερα:

- να γνωρίσουν τα εκφραστικά μέσα που οι τελευταίοι χρησιμοποιούν για να αποδώσουν την εικόνα του μετανάστη,
- να γνωρίσουν τον γλωσσικό κώδικα που ο αφηγητής χρησιμοποιεί,
- να διερευνήσουν το ύφος των κειμένων ως αποτέλεσμα χρήσης ανάλογων αφηγηματικών τεχνικών, εκφραστικών μέσων, γλωσσικού κώδικα.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας επιδιώχθηκε οι μαθητές να μπορούν:

- να διαμορφώσουν μια αντίληψη σχετικά με τη μετανάστευση ως κοινωνικό φαινόμενο και σχετικά με τον μετανάστη ως πρόσωπο της τοπικής και γενικότερα της ελληνικής κοινωνίας, με την προοπτική της ευαισθησίας ενός πολίτη ο οποίος στοχάζεται για τα αίτια που οδήγησαν και οδηγούν τους ανθρώπους στη μετανάστευση,
- να παρουσιάζουν την προσωπική τους άποψη έναντι του σημερινού μετανάστη με τη γνώση πως πολλοί συμπολίτες τους υπήρξαν μετανάστες,
- να σχολιάζουν το αξιακό σύστημα του μετανάστη με τον εντοπισμό της εικόνας του μετανάστη και με την αιτιολόγηση του τρόπου παρουσίασής του,
- να σχολιάζουν το ύφος των λογοτεχνικών κειμένων ως αποτέλεσμα των ανάλογων αφηγηματικών τεχνικών, των εκφραστικών μέσων και του γλωσσικού κώδικα,

- να επικοινωνούν και να συνεργάζονται μεταξύ τους και με την εκπαιδευτικό στο ιστολόγιο του μαθήματος, με την ανάρτηση των εργασιών τους και την ανταλλαγή απόψεων.

Επίσης, με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, επιδιώχθηκε οι μαθητές να μπορούν:

- να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας (H/Y με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla Firefox, Google Chrome, μηχανή αναζήτησης Google, Youtube),
- να εκφράζουν τα συναισθήματά τους και να τα αποτυπώνουν με τη χρήση του συννεφόλεξου ([Worditout](#)),
- να χρησιμοποιούν τον εννοιολογικό χάρτη ([Text2mindmap](#)) και τη χρονογραμμή ([Timetoast](#)) για να απεικονίζουν με οργανωτικό τρόπο τις γνώσεις τους, να εμβαθύνουν σε αυτές συσχετίζοντας, συγκρίνοντας και αναδεικνύοντας τη σύνδεση και τη σχέση τους με τον ευρύτερο κόσμο της γνώσης,
- να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα (πρόγραμμα παρουσίασης) και να τα αναρτούν στο διαδίκτυο (ιστολόγιο της τάξης) με τη χρήση διαδικτυακής εφαρμογής παρουσιάσεων ([Slideshare](#)). Ο συνδυασμός λόγου, εικόνας, ήχου παρουσιάζει μια άλλη ανάγνωση του κειμένου,
- να δημιουργούν ή και να συμμετέχουν στη δημιουργία διαδραστικής αφίσας ([Thinglink](#)), εκφράζοντας τη δημιουργικότητά τους, αποτυπώνοντας τις γνώσεις που απόκτησαν σε μία διαδραστική αφίσα, η οποία θα αναφέρεται στη μετανάστευση και τον μετανάστη,
- να χρησιμοποιούν το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου για να διατυπώνουν την άποψή τους σε κείμενο με συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και ακολουθώντας συγκεκριμένους κανόνες για τη μορφοποίηση του. (γραμματοσειρά, μέγεθος γραμματοσειράς, διάστιχο, στοίχιση παραγράφων κ.ά.).

Διδακτικές πρακτικές

Όπως προέβλεπε το αρχικό σενάριο, η εφαρμογή πραγματοποιήθηκε σε τρεις φάσεις (πριν την ανάγνωση, κυρίως ανάγνωση, μετά την ανάγνωση) και στηρίχθηκε σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων. Η Α' φάση πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο της πληροφορικής και τις δύο διδακτικές ώρες. Η συζήτηση ανά ζεύγη και ο κατευθυνόμενος διάλογος βοήθησε να κατανοήσουν οι μαθητές πως στα κείμενα που διαβάζουν επικεντρώνονται στο κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης με πρωταγωνιστή το μετανάστη, ενώ η εκφραστική ανάγνωση των κειμένων συντέλεσε στην ανάδειξη των συναισθημάτων των μαθητών.

Στη Β' φάση της κυρίως ανάγνωσης οι μαθητές διάβασαν λογοτεχνικά, πεζογραφικά κείμενα (διήγημα και εκτενή αποσπάσματα από μυθιστορήματα). Το σενάριο σε αυτή τη φάση στηρίχθηκε κυρίως στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, ώστε να οργανωθεί αποτελεσματικότερα η διδακτική πορεία, να επιτευχθεί κατανόηση και εμβάθυνση του γνωστικού αντικειμένου και να συνεργαστούν δημιουργικά οι μαθητές μεταξύ τους και με τη διδάσκουσα, ενώ η εφαρμογή και άλλων διδακτικών μεθόδων, εισήγηση (μετωπική διδασκαλία), κατευθυνόμενος διάλογος και η χρήση της εκφραστικής ανάγνωσης έδωσαν την δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν πως τα νοήματα δημιουργούνται και γίνονται αντικείμενο επικοινωνίας, καθώς με τη χρήση τους περιγράφουν γεγονότα και εκφράζουν συναισθήματα.

Η Β' φάση του σεναρίου πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο της πληροφορικής, καθώς το σενάριο απαιτούσε την αξιοποίηση των εργαλείων Web 2.0, σε μια προσπάθεια προσέγγισης μιας διαφορετικής μαθησιακής και παιδαγωγικής διάστασης του μαθήματος. Με τα φύλλα εργασίας ενθαρρύνθηκε η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των μαθητών, τόσο στο εργαστήριο της πληροφορικής όσο και στο ιστολόγιο του μαθήματος. Η διδάσκουσα προσπάθησε να επιλύει απορίες, να παρεμβαίνει καθοδηγητικά, να θέτει ερωτήματα. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ έδωσε τη δυνατότητα δημιουργίας κειμένων, απλών και πολυτροπικών, στο πλαίσιο της

ομαδικής εργασίας, επέτρεψε τη συλλογή πληροφοριών, την εμβάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο, καθώς και την ανάδειξη των δυνατοτήτων του λογοτεχνικού κειμένου, συμβάλλοντας στην κατανόηση της ποιητικής του.

Το σενάριο ολοκληρώθηκε με τη Γ' φάση, η οποία πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής. Οι μαθητές, με τη δημιουργία διαδραστικής αφίσας, απέδωσαν με το κατάλληλο οπτικοακουστικό υλικό τη στάση που διαμόρφωσαν αναφορικά με τη μετανάστευση και τον μετανάστη κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του σεναρίου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Ήδη από την έναρξη της σχολικής χρονιάς κατά την οποία εφαρμόστηκε το παρόν σενάριο είχε δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στις δράσεις που αναφέρονται στην ξеноφοβία, τον ρατσισμό, τη διαφορετικότητα, την αποδοχή του άλλου ανεξάρτητα από την προέλευση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Από την άλλη, στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας της Γ' τάξης υπάρχει ιδιαίτερος [θεματικός κύκλος](#) που αναφέρεται στα [ανθρώπινα δικαιώματα](#) και στον [ανθρωπισμό](#). Με αφορμή τα κείμενα αυτά, αλλά και το κείμενο από το εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' τάξης [«Μυθολογία \(Κάθοδος-απόσπασμα\)»](#) του Ν. Μπακόλα, ξεκίνησε η συζήτηση και δόθηκε η ευκαιρία στους μαθητές να αναρωτηθούν τόσο για τις γενεσιουργές αιτίες όσο και για τις συνέπειες του φαινομένου της μετανάστευσης στον ίδιο τον μετανάστη, αλλά και στους ανθρώπους του τόπου υποδοχής του. Τα παιδιά εντόπισαν την ύπαρξη παρόμοιων συνθηκών στη σύγχρονη εποχή, οι οποίες οδηγούν τους ανθρώπους να παίρνουν το δρόμο της ξενιτιάς, και να καταβάλουν αγώνα σε όλα τα επίπεδα πρώτα για να επιβιώσουν και στη συνέχεια για να προκόψουν.

Η συγκεκριμένη τάξη στην οποία εφαρμόστηκε το σενάριο αποτελείται από παιδιά μεταναστών, τα περισσότερα από τα οποία δε γεννήθηκαν στην Ελλάδα, αλλά ήρθαν σε μικρή ηλικία με τις οικογένειές τους προς αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής.

Ακόμη, αποτελείται από παιδιά που για λόγους είτε οικονομικούς είτε οικογενειακούς επέστρεψαν από την πόλη στην επαρχία και από ένα αριθμό ντόπιων παιδιών. Είναι κατανοητό ότι είναι μία τάξη στην οποία λαμβάνουν χώρα ζυμώσεις και διεργασίες σε όλη τη διάρκεια της μαθητικής τους πορείας και συνύπαρξης. Επρόκειτο, λοιπόν, για μία τάξη που διέθετε βιωματικά στοιχεία για το θέμα της μετανάστευσης και του μετανάστη και προσφέρονταν για την περαιτέρω πραγμάτευση του θέματος.

Η Τέχνη (λογοτεχνία, φωτογραφία, τραγούδι), ως ευαίσθητος δέκτης όλων όσων συμβαίνουν γύρω μας, αποτύπωσε τον στοχασμό επάνω στο θέμα, ενώ ταυτόχρονα θέτει και μια διδακτική πρόκληση. Το παρόν σενάριο, έχοντας ως θεματικό άξονα τη μετανάστευση και τη γνωριμία με τον μετανάστη, ως άνθρωπο και ως πολίτη, επιδίωξε να αντιληφθούν οι μαθητές πως οι Έλληνες υπήρξαν μετανάστες και βίωσαν τραγικές στιγμές σε ξένες χώρες, αλλά και η Ελλάδα σήμερα δέχεται μετανάστες οι οποίοι βιώνουν εξαιρετικά δύσκολες στιγμές. Τέλος, οι μαθητές κλήθηκαν να αναρωτηθούν εάν ο ρεαλιστικός λόγος της λογοτεχνίας έχει τη δύναμη να συγκινήσει, και μέσω της συγκίνησης αυτής να συμβάλει στη διαμόρφωση νέων αντιλήψεων για τη ζωή.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στους σκοπούς του μαθήματος της Λογοτεχνίας αναφέρεται ότι «κύριος σκοπός διδασκαλίας της Λογοτεχνίας είναι η ουσιαστική, κατά το δυνατόν, επαφή των μαθητών [...] και με έργα σύγχρονα που τροφοδοτούν τη συζήτηση γύρω από σύγχρονα προβλήματα και νέες αισθητικές τάσεις. Με την επιλογή και διδασκαλία αξιόλογων λογοτεχνικών έργων επιδιώκεται η διέγερση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τη λογοτεχνία, ώστε με μεθοδική και σταδιακή άσκηση να οδηγούνται σε αισθητική απόλαυση [...] να αποκομίζουν ποικίλες πληροφορίες για σημαντικά ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά, υπαρξιακά και άλλα ζητήματα που τίγονται στα λογοτεχνικά έργα, να σχολιάζουν τις διάφορες απόψεις που εκτίθενται σε αυτά, να εκφράζουν τεκμηριωμένα τις δικές τους θέσεις και να ευαισθητοποιούνται, να

συνθέτουν το δικό τους προφορικό ή γραπτό σχόλιο ή εκτενέστερο κείμενο».¹ Επιπλέον, στο εισαγωγικό σημείωμα για την μεταπολεμική και σύγχρονη πεζογραφία (*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Γ' τεύχος) αναφέρεται: «Ο λογοτέχνης ζει σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον –ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό– το οποίο τον διαμορφώνει. Αυτό το περιβάλλον, οποιοδήποτε κίνημα ή σχολή αν ακολουθεί ο λογοτέχνης επηρεάζει το έργο του. Το λογοτεχνικό έργο φανερά ή υπόγεια εκφράζει την εποχή στην οποία ανήκει...» (σ. 147)

Σε αυτό το πλαίσιο, το παρόν σενάριο για τη μετανάστευση και τον μετανάστη επιδίωξε να ευαισθητοποιήσει τον έφηβο αναγνώστη και, μέσω της δημιουργικής, ελεύθερης, κριτικής ανάγνωσης των κειμένων, να συνειδητοποιήσει τη στάση του απέναντι σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι μετανάστες, να στοχαστεί για την ανθρωπιστική του συνείδηση με κριτήριο την προσφορά και την αλληλεγγύη, και να γνωρίσει τον τρόπο με τον οποίο οι ρεαλιστές πεζογράφοι δημιουργούν τον δικό τους κόσμο σε μια προσπάθεια να αναπαραστήσουν την πραγματικότητα.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Με το συγκεκριμένο σενάριο επιδιώχθηκε η αξιοποίηση των ΤΠΕ ώστε οι μαθητές να καταθέσουν κριτικά και δημιουργικά τις απόψεις τους για το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης, καθώς και για το πρόσωπο του μετανάστη, και να κατανοήσουν την ποιητική της ρεαλιστικής γραφής συγκεκριμένων πεζογράφων.

Η δημιουργική αξιοποίηση των ΤΠΕ στο συγκεκριμένο σενάριο επιδιώκεται:

- με την αναζήτηση πληροφοριών σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους ανάλογους του γνωστικού αντικειμένου και της έρευνας. (Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla Firefox, Google Chrome, μηχανή αναζήτησης Google, Youtube),
- με την εφαρμογή [Worditout](#), που δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να δημιουργήσουν «σύννεφα λέξεων» (word clouds). Το συννεφόλεξο βοηθάει

¹ Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο γενικό λύκειο, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2008, σ. 155-156.

τους μαθητές να εξοικειωθούν με τις λέξεις που εμπεριέχονται σε αυτό και να αναπτύξουν τη γλωσσική τους ικανότητα. Ταυτόχρονα, προτρέπει τους μαθητές να εκφράσουν τις ιδέες και τις απόψεις τους, ιδιαίτερα στο προαναγνωστικό στάδιο, όπως στην προκείμενη περίπτωση.

- Με τη χρήση του εννοιολογικού χάρτη [Text2mindmap](#), προκειμένου οι μαθητές να αναπαραστήσουν διαγραμματικά, με τη δημιουργία των κόμβων και των συνδέσεών τους, τις διαπροσωπικές σχέσεις των ηρώων των κειμένων.
- Με τη χρήση της χρονογραμμής [Timetoast](#), η οποία δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα οπτικής αναπαράστασης της προσωπικής πορείας των ηρώων στο χρόνο. Επιπλέον, με τη συγκεκριμένη εφαρμογή, μπορούν να ενσωματώσουν εικόνες και αρχεία ήχου που συμβάλλουν στην ανάδειξη του σκηνικού πλαισίου όπου εντάσσεται ο ήρωας.
- Με τη χρήση της διαδικτυακής πλατφόρμας [Thinglink](#), η οποία δίνει τη δυνατότητα στο χρήστη να συνθέσει αρχεία που περιέχουν κείμενο, εικόνα και ήχο σε μία διαδραστική αφίσα.
- Με τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων, πρόγραμμα παρουσίασης PowerPoint, καθώς ο συνδυασμός λόγου, εικόνας, ήχου παρουσιάζει μια κριτική, δημιουργική ανάγνωση του κειμένου αλλά και με τη χρήση της διαδικτυακής πλατφόρμας παρουσιάσεων ([Slideshare](#)) να τα αναρτούν στο διαδίκτυο (ιστολόγιο της τάξης).
- Με τη χρήση του προγράμματος επεξεργασίας κειμένου που δίδει τη δυνατότητα στον μαθητή να καταθέσει την άποψή του σε γραπτό λόγο ορθογραφημένο, με παραγράφους, ευανάγνωστο και ελκυστικό.

Κατά συνέπεια, καταβλήθηκε προσπάθεια οι ΤΠΕ να αξιοποιηθούν ως εργαλεία που εξυπηρετούν την αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών μέσω της κατευθυνόμενης και ελεύθερης πλοήγησης στο διαδίκτυο, αναδεικνύουν τη δημιουργική έκφραση των μαθητών, μέσω της δημιουργίας απλών και πολυτροπικών

κειμένων, και συμβάλλουν στην ανάδειξη της αισθητικής αξίωσης της ρεαλιστικής γραφής των κειμένων.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Ακρίβος, Κώστας. «Τα κόκκινα Sebagο» στο *Αλλοδαπή*, Αθήνα: «Νέα Σύνορα» Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 1995, σ. 15-37.

Δημητρίου, Σωτήρης. 2013 [2012] «Η κυρία Ουρανία» στο *Το κουμπί και το φόρεμα*, Αθήνα: Πατάκης, σ. 109-111.

Καπλάνι, Γκαζμέντ. «Ξύνεις μνήμες», στο *Μικρό ημερολόγιο συνόρων* Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη ΑΒΕ, 2006, σ. 132-134.

Κοντολέων, Μάνος. 2011 [2004] *Μια ιστορία του Φιοντόρ*, Αθήνα: Πατάκης, σ. 9-35.

Λογαράς, Κώστας. *Ερημιά στο βλέμμα τους*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2008, σ. 74-85 και 243-255.

Σουρούνης, Αντώνης. [«Ξενοφοβία»](#) στο *Κυριακάτικες ιστορίες*, Αθήνα: Καστανιώτης, 2002, σ. 43-45.

Χατζής, Δημήτρης, 1977 [1976]. *Το διπλό βιβλίο*, Αθήνα: Καστανιώτης, σ. 61-75, 87 και 123-142.

Το ίδιο και σε νεότερη έκδοση: Χατζής Δημήτρης, 1999, *Το διπλό βιβλίο*, Αθήνα, Το Ροδακίό, σ. 55-79 και 115-133.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Βίντεο

[Η καλύτερη πατρίδα](#) (4^{ος} διαγωνισμός μαθητικών ταινιών μικρού μήκους, 1^ο Πρότυπο Πειραματικό ΓΕΛ Μανόλης Ανδρόνικος)

[«Μέχρι το πλοίο»](#) (απόσπασμα, το τέλος της ταινίας)

Ο συγγραφέας Δημήτρης Χατζής από τη σειρά της ΕΡΤ «Τα Πορτρέτα της Πέμπτης» του Φρέντντ Γερμανού [περιγράφει τη ζωή «ως ξένος» σε ξένη χώρα](#). (υλικό από το ψηφιακό σχολείο).

Η εκπομπή και στο <http://www.hpert-archives.gr/V3/public/main/page-assetview.aspx?tid=0000073973&tsz=0&autostart=0>

Τραγούδια

«Ξενιτεμένο μου πουλί» από τον δίσκο *Μαντζουράνα στο κατώφλι*, στίχοι Γιώργος Αρμένης, μουσική Χρήστος Λεοντής, ερμηνεία Γιώργος Μπαγιώκης, 1980.

«Ο γυρισμός του ξενιτεμένου» από τον δίσκο *Ο Στρατής θαλασσινός ανάμεσα στους αγάπανθους και άλλα τραγούδια*, στίχοι Γιώργος Σεφέρης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος, ερμηνεία Λάκης Χαλκιάς και Ιωάννα Κιουρκτσόγλου, 1973.

«Η φάμπρικα» στο δίσκο *Μετανάστες*, στίχοι Γιώργος Σκούρτης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος ερμηνεία Λάκης Χαλκιάς, 1974.

«Η μπαλάντα του μετανάστη» στο δίσκο *Μετανάστες*, στίχοι Γιώργος Σκούρτης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος, ερμηνεία Λάκης Χαλκιάς, 1974.

«Οχτώ χωριάτες» στο δίσκο *Μετανάστες* στίχοι Γιώργος Σκούρτης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος, ερμηνεία Βίκυ Μοσχολιού, 1974.

Ιστοσελίδες

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα : [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση (Πριν την ανάγνωση)

1^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Οι μαθητές συναντήθηκαν στο εργαστήριο, όπου και κάθισαν ανά ζεύγη στους σταθμούς εργασίας. Εκεί βρήκαν και άνοιξαν τον φάκελο του σεναρίου, όπου ήταν αποθηκευμένο το [1^ο Φύλλο Εργασίας](#), καθώς και τμήμα του υλικού της φάσης αυτής (ένα έγγραφο Word με τους στίχους των τραγουδιών που θα ακούγονταν, το απόσπασμα «Ξύνεις μνήμες» από το έργο του Γκ. Καπλάνι *Μικρό ημερολόγιο συνόρων*, και το πεζό «[Ξενοφοβία](#)» του Α. Σουρούνη. Το σύνολο του υλικού τους διανεμήθηκε και σε φωτοτυπίες (τους δόθηκε επιπλέον το διήγημα «Η κυρία Ουρανία» από τη συλλογή του Σωτήρη Δημητρίου *Το κουμπί και το φόρεμα*).

Στον βιντεοπροβολέα προβλήθηκε η μαθητική ταινία μικρού μήκους [Η καλύτερη πατρίδα](#). Μετά το τέλος της ταινίας οι μαθητές ερωτήθηκαν για το θέμα της, και οι απαντήσεις που έδωσαν ήταν «η ξενιτιά» και «η μετανάστευση», τις οποίες η διδάσκουσα κατέγραφε στον πίνακα. Στη συνέχεια τα παιδιά αναπαρήγαγαν την ιστορία της πρωταγωνίστριας, της οποίας ο πατέρας βρήκε δουλειά στο εξωτερικό και έτσι έπρεπε να φύγουν οικογενειακά, όμως η κοπέλα δεν ήθελε, γιατί στη Θεσσαλονίκη είχε τη ζωή της, τους φίλους της, τις αναμνήσεις της, όπως είπαν οι μαθητές. Στο ερώτημα *πώς αιτιολογείται ο τίτλος της ταινίας* «Η καλύτερη πατρίδα», οι μαθητές απάντησαν ότι όταν οι συμμαθητές της πήγαν στο αεροδρόμιο να την αποχαιρετήσουν, είχαν δημιουργήσει το πλακάτ στο οποίο έγραφαν πως η καλύτερη πατρίδα είναι η καρδιά μας, εννοώντας ότι ο άνθρωπος, όπου κι αν βρεθεί, δε σταματά να υπάρχει στην καρδιά των φίλων του, των δικών του ανθρώπων που τον αγαπούν· έτσι, η καλύτερη πατρίδα είναι η καρδιά των ανθρώπων και όχι ο εκάστοτε τόπος κατοικίας τους. Η συζήτηση αυτή κράτησε περίπου πέντε λεπτά.

Ακολούθησε η ακρόαση δύο τραγουδιών: [«Ξενιτεμένο μου πουλί»](#) και [«Ο γυρισμός του ξενιτεμένου»](#). Ταυτόχρονα με την ακρόαση τα παιδιά διάβαζαν τους στίχους των ποιημάτων. Στο τέλος της ακρόασης οι μαθητές ρωτήθηκαν αν γνωρίζουν το συγγραφέα Γκαζμέντ Καπλάνι. Ρώτησαν αν το μικρό του όνομα είναι «Γκαζμέντ» και αν γράφει στα ελληνικά. Απάντησαν πως δεν τον έχουν ακούσει. Η διδάσκουσα έδειξε στον βιντεοπροβολέα το σύντομο βιογραφικό σημείωμα του συγγραφέα στη βάση Βιβλιονέτ. Ακολούθησε η εκφραστική ανάγνωση του «Ξύνεις μνήμες» από τη διδάσκουσα.

Έπειτα, έγραψα στον πίνακα τις ακόλουθες ερωτήσεις και ζήτησα από τους μαθητές να συζητήσουν τις απαντήσεις ανά ζεύγη για λίγα λεπτά: *Πότε τοποθετείται χρονικά και πού εξελίσσεται η ιστορία του αποσπάσματος; Ποιο το θέμα της; Ποιος αφηγείται την ιστορία και ποιον αφηγηματικό τρόπο επιλέγει;*

Οι μαθητές απάντησαν ότι η ιστορία αναφέρεται στις αρχές του 20ού αιώνα, αλλά και στο παρόν. Ο τόπος είναι η Αμερική, η Ελλάδα και γενικά όποια χώρα έχει

μετανάστες. Το θέμα της είναι η ξενιτιά, ή αλλιώς η μετανάστευση. Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός και ταυτίζεται ίσως με το συγγραφέα, αφού είναι και ο ίδιος μετανάστης, και ο αφηγηματικός τρόπος που επιλέγει είναι ο μονόλογος και η αφήγηση. Κατόπιν ζήτησα να δώσουν έναν άλλο τίτλο στο κείμενο που διαβάσαμε και πρότειναν τα «Η νοσταλγία των ξενιτεμένων» και «Η ζωή των ξενιτεμένων». Οι απαντήσεις καταγράφηκαν στον πίνακα.

Αναφορικά με τα τραγούδια, οι μαθητές διερεύνησαν την οπτική γωνία από την οποία παρουσιάζεται στο καθένα από αυτά το θέμα της ξενιτιάς. Για το «Ξενιτεμένο μου πουλί» εντόπισαν την οπτική γωνία κάποιου προσώπου (μάννα, πατέρας, σύζυγος) που έχει έναν δικό του άνθρωπο στα ξένα. Στον «Γυρισμό του ξενιτεμένου» εντόπισαν την οπτική γωνία ενός ανθρώπου ο οποίος επιστρέφει από την ξενιτιά και τα βρίσκει όλα διαφορετικά.

Οι μαθητές κλήθηκαν να βρουν λέξεις που αποδίδουν τα συναισθήματά τους αναφορικά με την ξενιτιά, και εγώ τα κατέγραφα στην διαδικτυακή εφαρμογή [Worditout](#), ώστε να δημιουργηθεί ένα συννεφόμελο, το οποίο προβλήθηκε στο βιντεοπροβολέα και δημοσιεύθηκε στο ιστολόγιο, ώστε να δείχνει την καταγραφή των αρχικών συναισθημάτων των μαθητών κατά την Α' φάση του σεναρίου πριν την κυρίως ανάγνωση.²

Με το χτύπημα του κουδουνιού ζήτησα από τους μαθητές να αναλάβουν την εκφραστική ανάγνωση των επόμενων δύο διηγημάτων, όμως επειδή δεν εκδηλώθηκε προθυμία, ανέθεσα αυτή την εργασία σε δύο μαθήτριες.

2^η ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Στην αρχή της 2^{ης} ώρας, οι μαθητές, καθισμένοι ανά ζεύγη στους υπολογιστές, εισήλθαν στο ιστολόγιο της τάξης και βρήκαν το [1^ο Φύλλο Εργασίας](#). Ακολούθως διάβασαν αρχικά από τη βάση δεδομένων Βιβλιονέτ τα βιογραφικά σημειώματα των συγγραφέων των διηγημάτων τα οποία επρόκειτο να διαβάσουμε με εκφραστική

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο [kalogera_xenitia_tek_1.png](#).

ανάγνωση στη συνέχεια. Όταν ολοκλήρωσαν την ανάγνωση, οι δύο μαθήτριες οι οποίες είχαν αναλάβει την προετοιμασία της ανάγνωσης, διάβασαν αρχικά την «Ξενοφοβία» του Αντ. Σουρούνη και στη συνέχεια την «Κυρία Ουρανία» του Σ. Δημητρίου. Παράλληλα, οι συμμαθητές τους είχαν μπροστά τους τις φωτοτυπίες των διηγημάτων.

Με το πέρας της ανάγνωσης, κάλεσα τα ζεύγη των μαθητών να συζητήσουν μεταξύ τους για τα διηγήματα τα οποία είχαν μόλις διαβαστεί. Τους προέτρεψα να συζητήσουν για τον τόπο και τον χρόνο της ιστορίας, για τους πρωταγωνιστές, καθώς και για τα προβλήματα τα οποία απασχολούν τους τελευταίους. Αφού άφησα περιθώριο πέντε περίπου λεπτών, ζήτησα να απαντηθούν στην ολομέλεια τα ερωτήματα.

Οι μαθητές ανέφεραν ότι στην «Ξενοφοβία» πρωταγωνιστής είναι ένας Έλληνας μετανάστης στη Γερμανία του 1950, ο οποίος προκαλούσε το φόβο στους Γερμανούς εξαιτίας της εξωτερικής του εμφάνισης. Το κοινωνικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε ήταν η αποδοχή του από τους Γερμανούς. Στο διήγημα «Η κυρία Ουρανία», εντόπισαν πως ο πρωταγωνιστής είναι ένας Αλβανός, ο οποίος έφτασε στην Ελλάδα με το πρώτο κύμα μεταναστών από την Αλβανία το 1992. Υπογράμμισαν ότι δεν ήθελε να φανερώσει την ταυτότητά του, καθώς οι μετανάστες την πρώτη εκείνη περίοδο ήταν συνδεδεμένοι με εγκληματική δράση και ήταν ανεπιθύμητοι από τους Έλληνες.

Όταν τους ρώτησα αν οι ίδιοι αντιμετωπίζουν παρόμοια φαινόμενα στο κοινωνικό τους περιβάλλον, δεν υπήρξε αρχικά προθυμία για απάντηση. Επανήλθα αναφέροντας ότι κάποιοι από αυτούς, ως μετανάστες οι ίδιοι, ίσως θα ήθελαν να αναφερθούν στις εμπειρίες τους. Μία μαθήτρια η οποία είχε έρθει στην Ελλάδα από την Αλβανία σε μικρή ηλικία αναφέρθηκε στη δική της εμπειρία, λέγοντας ότι θυμάται ότι τον πρώτο καιρό στην Ελλάδα είχε αντιμετωπίσει ξενοφοβία, τα παιδιά και οι χωριανοί την αντιμετώπιζαν με καχυποψία, όμως σήμερα έχει πλήρως ενταχθεί στην ομάδα των συνομηλίκων της και δεν αντιμετωπίζεται πια άσχημα. Ωστόσο,

σημείωσε πως τον τελευταίο καιρό τα ΜΜΕ προβάλλουν μόνο την άσχημη πλευρά των συμπατριωτών της, με αποτέλεσμα να αναζωπυρώνεται ο ρατσισμός. Στο σημείο αυτό, μία άλλη μαθήτρια αναφέρθηκε σε έγκλημα που είχε πραγματοποιηθεί από Αλβανό στο πρόσφατο παρελθόν, για να δικαιολογήσει την ενασχόληση των ΜΜΕ με την άσχημη πλευρά των μεταναστών. Η απάντηση από την πρώτη μαθήτρια ήταν πως σε όλες τις χώρες υπάρχουν καλοί και κακοί, επομένως δεν πρέπει να γενικεύονται οι χαρακτηρισμοί και τα συμπεράσματα.

Στο σημείο αυτό ζητήθηκε από τους μαθητές να αποτυπώσουν σε μία-δύο διαφάνειες, με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης, τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, για όλα όσα είδαν, άκουσα και διάβασαν σε αυτό το δίωρο. Στο σημείο αυτό, βρήκα την ευκαιρία να τους παρουσιάσω και τη διαδικτυακή πλατφόρμα [Slideshare](#), να τους εξηγήσω τον τρόπο χρήσης της και να τους επισημάνω ότι με τη βοήθεια αυτής της πλατφόρμας θα μπορούσαν να αναρτήσουν τις παρουσιάσεις τους στο ιστολόγιο της τάξης κατά τη διάρκεια του σεναρίου. Οι μαθητές ξεκίνησαν την εργασία. Δύο ζευγάρια αξιοποίησαν αμέσως την νέα εφαρμογή [Slideshare](#) και δημιούργησαν τις διαφάνειές τους, ενώ τα άλλα ζευγάρια χρησιμοποίησαν το PowerPoint για τη δημιουργία διαφανειών. Στις διαφάνειες που δημιούργησαν ενσωμάτωσαν φωτογραφίες τις οποίες εντόπισαν στο διαδίκτυο. Τα κυρίαρχα συναισθήματα που αποτύπωναν οι μαθητές ήταν νοσταλγία, μελαγχολία, άγχος, οίκτος, στενοχώρια, θλίψη.³ Τα ζευγάρια που δεν είχαν προλάβει να ολοκληρώσουν την εργασία, θα συνέχιζαν τη δουλειά τους και την επόμενη ώρα, στο εργαστήριο πληροφορικής.

Επειδή το κουδούνι χτύπησε προτού μοιραστεί το υλικό με τα διηγήματα προς μελέτη, αποφάσισα να τους το μοιράσω την επόμενη μέρα στο δίωρο της Γλώσσας. Τότε γνωστοποίησα στους μαθητές και τη σύσταση των ομάδων, καθώς και τον ρόλο κάθε μέλους. Υπήρχαν τέσσερις ομάδες που αποτελούνταν από τέσσερις μαθητές και μια πέμπτη που αποτελούνταν από τρεις. Επίσης, όρισα και έναν αναγνώστη από

³ Βλ. ό.π. το αρχείο kalogera_xenitia_tek_2.ppt.

κάθε ομάδα, ο οποίος είχε την υποχρέωση να προετοιμάσει την εκφραστική ανάγνωση ενός αποσπάσματος διάρκειας πέντε λεπτών για την επόμενη διδακτική ώρα. Επίσης, ζήτησα από τις ομάδες να διαβάσουν τα διηγήματα που τους ανατέθηκαν. Δεν ακολούθησα το αρχικό σενάριο, όπου προβλεπόταν ότι όλα τα διηγήματα θα μοιράζονταν σε όλες τις ομάδες, για να μη προκαλέσω αντιδράσεις.

3^η διδακτική ώρα – Αίθουσα διδασκαλίας

Η ώρα αυτή ήταν αφιερωμένη στην ανάγνωση αποσπασμάτων των έργων τα οποία είχαν δοθεί στις ομάδες, από συγκεκριμένους μαθητές οι οποίοι είχαν αναλάβει την προετοιμασία τους. Δύο ομάδες δεν είχαν επιλέξει απόσπασμα, με το επιχείρημα ότι αυτού του είδους οι απαιτήσεις δεν είναι για μαθητές της Γ' Λυκείου. Οι υπόλοιπες τρεις ομάδες είχαν επιλέξει απόσπασμα και είχαν προετοιμάσει την εκφραστική ανάγνωσή του.

Επειδή ο μαθητής της 1^{ης} ομάδας, ο οποίος είχε αναλάβει να διαβάσει και να προετοιμάσει ένα απόσπασμα πέντε λεπτών από το διήγημα του Κ. Ακρίβου «Τα κόκκινα Sebagο», δεν ήρθε προετοιμασμένος, πρότεινα να διαβαστεί το πρώτο μέρος του διηγήματος κατά το οποίο ο πρωταγωνιστής με τον φίλο του φτάνει στο χωριό για τον εορτασμό του Πάσχα και στο οικογενειακό δείπνο μαθαίνει το μυστικό της οικογένειας σχετικά με τη φύλαξη ενός παράνομου μετανάστη. Έκανα τη συγκεκριμένη πρόταση για να βοηθήσω και τα παιδιά της ομάδας αλλά και την ολομέλεια, ώστε να πιάσουν το νήμα της ιστορίας από την αρχή και να προκληθεί το ενδιαφέρον τους για την εξέλιξη της ιστορίας.

Η μαθήτρια της 2^{ης} ομάδας, η οποία είχε αναλάβει την ανάγνωση αποσπάσματος από το έργο του Μ. Κοντολέων *Μια ιστορία του Φιοντόρ*, ήρθε προετοιμασμένη και μας διάβασε το απόσπασμα που αναφερόταν στη ζωή της Λιούμπα στη Ρωσία πριν την οικονομική κρίση, στην οικογενειακή της ζωή εκεί και στη συνέχεια στην απώλεια εργασίας των δύο της γονιών, την απόφαση της μητέρας να μεταναστεύσει και τέλος, την πρόσκληση της Λιούμπα στην Ελλάδα. Η μαθήτρια

μάς είπε με δυο λόγια και τη συνέχεια της ιστορίας με την άφιξη της Λιούμπα στην Ελλάδα και την άρνησή της να δεχτεί τη νέα της ζωή εδώ.

Η μαθήτρια της 3^{ης} ομάδας, που είχε αναλάβει την ανάγνωση αποσπάσματος από το κεφάλαιο του *Διπλού Βιβλίου* του Δ. Χατζή, «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα», είχε προετοιμάσει και διάβασε αποσπάσματα από τις επισκέψεις του ήρωα στα καταστήματα της λεωφόρου μετά τη δουλειά, καθώς και την αγορά άχρηστων αντικειμένων, τη συνειδητοποίησή του ότι δεν αισθάνεται πατρίδα του ούτε τη Γερμανία αλλά ούτε και την Ελλάδα, και το απόσπασμα που μιλάει για τις σχέσεις του με το άλλο φύλο έως την προετοιμασία της σαββατιάτικης εξόδου του. Μετά την ανάγνωση, παρουσίασε με συντομία το περιεχόμενο του υπόλοιπου διηγήματος, λέγοντας πως ο πρωταγωνιστής είναι έλληνας μετανάστης στη Γερμανία, ο οποίος περιγράφει τη ζωή του εκεί και κάνει προσπάθειες να τη γεμίσει, διότι νιώθει μοναξιά και χωρίς καμία πατρίδα.

Η μαθήτρια της 4^{ης} ομάδας, που είχε αναλάβει την επιλογή και ανάγνωση αποσπάσματος από το απόσπασμα του *Διπλού Βιβλίου* «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου», διάβασε το τελευταίο του μέρος, το οποίο αναφέρεται στην προσέγγιση του Σκουρογιάννη και της αρκουδίτσας της Πίνδου. Τελειώνοντας την ανάγνωση, η μαθήτρια είπε πως ο ήρωας, μετά από είκοσι χρόνια στη Γερμανία γεμάτα δουλειά και στερήσεις, είχε πραγματοποιήσει το όνειρο της επιστροφής, ωστόσο δεν βρήκε τίποτα από αυτά που θυμόταν ή επιθυμούσε, και μόνη παρηγοριά του ήταν αυτή η αρκούδα.

Η 5^η ομάδα δεν είχε προετοιμάσει κάποιο απόσπασμα, όμως κατά τη διάρκεια της ώρας αποφάσισε να διαβάσει το πρώτο μέρος από τα αποσπάσματα που τους είχαν ανατεθεί από το έργο του Κ. Λογαρά *Ερημιά στο βλέμμα τους*, το οποίο αναφέρονταν στη μετανάστευση της πρωταγωνίστριας στην Αμερική. Στη συνέχεια πήρα το λόγο και είπα ότι εδώ οι ήρωες είναι δύο: μια ελληνίδα μετανάστρια στην Αμερική και ένας Αλβανός μετανάστης στην Ελλάδα, των οποίων οι μοίρες κάποια στιγμή συναντιούνται.

Η ολομέλεια εντόπισε τον συνδετικό κορμό όλων των κειμένων τα οποία είχαν διαβαστεί: η ξενιτιά, η μετανάστευση. Ανακοίνωσα τον στόχο του σεναρίου, δηλαδή τη διερεύνηση του προφίλ των μεταναστών, Ελλήνων και μη, και τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται εκείνοι τόσο τον εαυτό τους όσο και τους άλλους, καθώς και του τρόπου με τον οποίο η λογοτεχνία συμβάλλει στην αυτογνωσία.

Στο διάλειμμα, μία μαθήτρια της θεωρητικής κατεύθυνσης εξέφρασε την επιθυμία να της δανείσω τα βιβλία από τα οποία προέρχονται τα αποσπάσματα που είχαμε διαβάσει, διότι τα βρήκε ενδιαφέροντα. Ζήτησε μάλιστα και τη γνώμη μου από ποιο να ξεκινήσει.

4^η-7^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Στη φάση αυτή χρησιμοποιήθηκε το εργαστήριο πληροφορικής, στο οποίο δεν υπήρχε σύνδεση στο διαδίκτυο όλες τις ώρες λόγω δυσμενών καιρικών φαινομένων, ή η σύνδεση ήταν εξαιρετικά προβληματική και καθιστούσε αδύνατη την αξιοποίησή του. Για τον λόγο αυτό, αλλά και λόγω του ότι η μία από τις δύο ώρες κάθε εβδομάδα ήταν η έβδομη του προγράμματος, και λόγω της απειρίας των παιδιών στη χρήση των διαδικτυακών εργαλείων δημιουργίας εννοιολογικού χάρτη και χρονογραμμής, δόθηκε μία επιπλέον ώρα για την ολοκλήρωση αυτής της φάσης.

Κατά την πρώτη ώρα αυτής της φάσης, οι μαθητές κάθισαν στους υπολογιστές χωρισμένοι σε ομάδες, εκτός από τους μαθητές οι οποίοι θέλησαν πρώτα να ολοκληρώσουν την εργασία της 2^{ης} διδακτικής ώρας.

Στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή, κάθε ομάδα βρήκε τον φάκελο του σεναρίου και άνοιξε τα Φύλλα Εργασίας. Τους προέτρεψα να διαβάσουν τα Φύλλα Εργασίας και τις δραστηριότητες, και πρότεινα να επιλέξει κάθε ομάδα μία δραστηριότητα η οποία δε θα χρειαζόνταν χρήση διαδικτύου για να ολοκληρωθεί.

Οι τρεις από τις πέντε ομάδες αποφάσισαν να ασχοληθούν με τη συμπλήρωση του πίνακα αναφορικά με τον αφηγητή, τους αφηγηματικούς τρόπους, τα εκφραστικά μέσα, τη γλώσσα των αποσπασμάτων που τους είχαν ανατεθεί, σύμφωνα με το [Φύλλο](#)

[Εργασίας της 1^{ης} ομάδας](#), [το Φύλλο Εργασίας της 2^{ης} ομάδας](#) και το [Φύλλο εργασίας της 3^{ης} ομάδας](#).

Οι άλλες δύο ομάδες θα ξεκινούσαν να κρατούν σημειώσεις για τους ήρωες των έργων τους, η 5^η ομάδα για τη Γιαννούλα και η 4^η για τον Σκουρογιάννη, ώστε την επόμενη ώρα να δημιουργήσουν τα πορτρέτα τους, όπως ζητούσε το [Φύλλο Εργασίας της 5^{ης}](#) και το [Φύλλο Εργασίας της 4^{ης} ομάδας](#) αντίστοιχα.

Προτού ξεκινήσουν οι ομάδες να εργάζονται και προκειμένου να εξοικονομηθεί χρόνος για τις δραστηριότητες του σεναρίου, αλλά και λόγω απουσίας σύνδεσης στο διαδίκτυο, είπα στις ομάδες ότι στα Φύλλα Εργασίας τους θα έβρισκαν, με τη μορφή υπερσυνδέσμου, σύντομες πληροφορίες για τον καθένα από τους συγγραφείς των έργων. Προέτρεψα, λοιπόν, τους μαθητές να δουν αυτές τις παραπομπές στο σπίτι, για να γνωρίσουν καλύτερα τον συγγραφέα και το έργο του. Οι μαθητές δεν έδειξαν ιδιαίτερη προθυμία να αφιερώσουν χρόνο στο σπίτι, οπότε έδωσα μερικές σύντομες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Δημ. Χατζή και του Κ. Ακρίβου, και κατόπιν διάβασα τα σύντομα βιογραφικά του Κοντολέων και του Λογαρά, όπως παρατίθενται στα εσώφυλλα των βιβλίων που μελετούσαν οι ομάδες.

Στη συνέχεια, κάθε ομάδα ασχολήθηκε με τη δραστηριότητα που είχε επιλέξει. Έτσι η πρώτη ομάδα διαπίστωσε ότι ο αφηγητής στο διήγημα «Τα κόκκινα Sebagο» του Κ. Ακρίβου είναι ομοδιηγητικός και ως αφηγηματικοί τρόποι χρησιμοποιούνται η αφήγηση και η περιγραφή. Η ομάδα τεκμηρίωσε τις απαντήσεις της με αναφορές σε χωρία του κειμένου («ήταν πράγματι δύσκολη αυτή η περίοδος... προσοδοφόρο», «φτάσαμε αργά την νύχτα... ποταμό Αλφειό...», όπου περιγράφεται το τοπίο). Επιπλέον, εντόπισε μεταφορές («[να] σανιδώσω το γκάζι», «εφιαλτικό τριήμερο»), παρομοιώσεις («το κεφάλι μου ήταν όπως η μηχανή του φαξ την ώρα που κλείνει η εφημερίδα»), εικόνες («κατεβάσαμε με σχοινί τα τρόφιμα και το νερό», «τινάχτηκε όρθιος ο Ισμαήλ», «ο θόρυβος της δυνατής βροχής και το φως των αστραπών»). Ως προς τη γλώσσα, σημείωσαν ότι ο Κ. Ακρίβος χρησιμοποιεί απλή, δημοτική γλώσσα, ενώ το ύφος του είναι λιτό και καθημερινό.

Η δεύτερη ομάδα, η οποία είχε αναλάβει ένα απόσπασμα από το *Μια ιστορία του Φιοντόρ* του Μ. Κοντολέων, εντόπισε ότι ο αφηγητής είναι παντογνώστης, με μηδενική εστίαση, καθώς δε συμμετέχει στα γεγονότα, αλλά μόνο τα αφηγείται. Ως προς τους αφηγηματικούς τρόπους, εντόπισε περιγραφή «Γυρνούσαν και κοιτούσαν... ο ένας το μάτι στον άλλο», όπου ο αφηγητής περιγράφει τα εξωτερικά γνωρίσματα της κοπέλας (ξανθά μαλλιά), καθώς θέλει να κεντρίσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, αλλά και να επιβραδύνει τα γεγονότα, διάλογο («Εσείς οι άντρες ...το σπίτι και τη λάτρα του»), όπου γίνεται διάλογος του πατέρα και της μητέρας της ηρωίδας, δίνοντας ζωντάνια και παραστατικότητα στο απόσπασμα και τέλος, αφήγηση («Οι άντρες παραγγέλνανε... και πάλι να τη συναντήσει»), όπου ο αφηγητής αναφέρεται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων ενός χωριού, θέλοντας να εντείνει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να επιβραδύνει τα γεγονότα. Ως προς τα εκφραστικά μέσα, εντόπισαν εικόνες «Τώρα τα σπίτια... πιο ζεστά», και μεταφορές («άγουρα στηθάκια»), που χρησιμοποιούνται, όπως σημείωσαν, ώστε να δοθεί ζωντάνια και παραστατικότητα στο έργο. Οι μαθητές σημείωσαν ότι το απόσπασμα, είναι γραμμένο στη δημοτική γλώσσα με πλούσιο και απλό λεξιλόγιο, καθώς και με τη χρήση συνυποδηλωτικών στοιχείων («ήχος ψεύτικος»). Αναφορικά με το ύφος του αποσπάσματος, επεσήμαναν ότι είναι παραστατικό διότι παρουσιάζει με ζωντάνια τα γεγονότα και γλαφυρό γιατί περιέχει πολλά σχήματα λόγου.

Η τρίτη ομάδα, η οποία διάβαζε το κεφάλαιο του *Διπλού Βιβλίου* του Δημ. Χατζή, «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα», εντόπισε ότι ο αφηγητής είναι δραματοποιημένος, ομοδιηγητικός-αυτοδιηγητικός, καθώς συμμετέχει στα γεγονότα. Όσον αφορά τους αφηγηματικούς τρόπους του κειμένου, εντοπίστηκαν τα εξής: σχόλιο («μου το τυλίγουν ωραία-ωραία.... σπάταλη, λέω», σ.66), αναδρομική αφήγηση («στο σταθμό των λεωφορείων.. με τον Μάστορα», σ. 57), περιγραφή («να σου πω τώρα για το δωμάτιο... έχει μια μικρή σχισμάδα», σ. 59-60), μονόλογος («Λέω με τον νου μου.. ωραία το βρήκα και αυτό», σ. 58), διάλογος («– 100 χρόνια δικτατορία.. που τον πασάρισε στον Τσώρτσιλ... Εμένα μου τα λες;»,

σ. 75). Τέλος, σημείωσαν πως η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο αφηγητής είναι δημοτική, με κάποια στοιχεία λαϊκών λέξεων (π.χ. «τσιριμόνιες»).

Η τέταρτη ομάδα ασχολήθηκε με τη συλλογή στοιχείων για τον πρωταγωνιστή του κεφαλαίου από το *Διπλό Βιβλίο* του Δημ. Χατζή που μελετούσε το απόσπασμα «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου» (σ. 115-133). Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του κεφαλαίου, η ομάδα διαπίστωσε ότι ο Σκουρογιάννης ήταν έλληνας μετανάστης στη Γερμανία για είκοσι χρόνια. Αντιλήφθηκαν ότι είχε ένα συγκεκριμένο στόχο, την επιστροφή του στην ιδιαίτερη πατρίδα του, το Ντομπρίνοβο, και ότι όλες του οι πράξεις κατέτειναν στην επίτευξή του. Επισήμαναν τη χρήση της ηπειρώτικης ντοπιολαλιάς κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην ξενιτιά, καθώς και τον χλευασμό που κάποτε εισέπραττε από τους άλλους έλληνες μετανάστες. Ακόμη, σημείωσαν αφενός την προσπάθειά του να τηρεί τις συνήθειες του τόπου του και αφετέρου τη συμπεριφορά του προς τους γονείς του.

Η πέμπτη ομάδα ξεκίνησε την ανάγνωση των αποσπασμάτων από το έργο του Κ. Λογαρά, *Ερημιά στο βλέμμα τους* (σ. 55-79 και 115-133), με σκοπό να συλλέξει στοιχεία για την πρωταγωνίστρια, τη Γιαννούλα. Η ομάδα εντόπισε τους λόγους για τους οποίους η Γιαννούλα ξενιτεύτηκε, την καταπίεση την οποία υπέστη κατά την παραμονή της στο Σικάγο, τον αγώνα της για επιβίωση και εξασφάλιση ενός καλύτερου μέλλοντος για τα παιδιά της. Αναφέρθηκαν στις άσχημες εμπειρίες της (ακρωτηριασμός της κόρης της), στη φιλανθρωπία της προς τους άλλους μετανάστες, καθώς και τη θεοσέβειά της.

5^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Και αυτήν την ώρα οι μαθητές συναντήθηκαν στο εργαστήριο πληροφορικής, όμως και πάλι δεν υπήρχε σύνδεση στο διαδίκτυο. Έτσι, ασχολήθηκαν αναγκαστικά με τις δραστηριότητες που δεν απαιτούσαν χρήση διαδικτύου. Οι ομάδες προχώρησαν στη σύνταξη κειμένου (σε μορφή Word) με τα στοιχεία του πίνακα τον οποίο είχαν συμπληρώσει κατά την προηγούμενη δραστηριότητα. Αποθήκευσαν το κείμενό τους στον φάκελο του σεναρίου στην επιφάνεια εργασίας των υπολογιστών τους, ώστε το

αρχείο να είναι έτοιμο για ανάρτηση στο ιστολόγιο της τάξης, όταν θα υπήρχε πρόσβαση στο διαδίκτυο.⁴

Στη συνέχεια η πρώτη ομάδα, σύμφωνα με την 1η δραστηριότητα του [Φύλλου Εργασίας](#) της, ξεκίνησε να συλλέγει στοιχεία για την προσωπικότητα του Νίκου, του Ισμαήλ και του αφηγητή. Έτσι για τον Ισμαήλ σημείωσαν ότι είναι ένας πρόσφυγας, άνθρωπος ταλαιπωρημένος, σκυθρωπός, απαισιόδοξος, γεμάτος φόβο και αγωνία. Συνεχίζοντας την ανάγνωση, διαπίστωσαν ότι ο Νίκος φοβόταν για την τύχη του Ισμαήλ, τον βοηθούσε να επιζήσει πηγαίνοντάς του τα αναγκαία για την επιβίωσή του, όμως ένιωθε τύψεις εξαιτίας της κατάστασης στην οποία είχε περιέλθει ο Ισμαήλ. Επίσης σημείωσαν ότι νοιάζονταν για τον φίλο του, ότι ήταν καλοσυνάτος και καθησυχαστικός. Ως προς τον αφηγητή, σημείωσαν τη φιλική σχέση του με τον Νίκο, την επαγγελματική του ιδιότητα, την αντίθεσή του προς τα ήθη και έθιμα της ελληνικής υπαίθρου, την απέχθειά του για την εξοχή. Σε σχέση με την υπόθεση του Ισμαήλ, εντόπισαν τις τύψεις και τις ενοχές του αφηγητή για την κατάστασή εκείνου, καθώς και τα συναισθήματα για τον φίλο του, τον οποίο ενοχοποιούσε για την κατάσταση του Ισμαήλ.

Η δεύτερη ομάδα, σύμφωνα με την 1^η δραστηριότητα του [Φύλλου Εργασίας](#) της, άρχισε την ανάγνωση των σελίδων 9-35 από το έργο *Μια ιστορία του Φιοντόρ* του Μ. Κοντολέων, προκειμένου να σκιαγραφήσει τις ηρωίδες Λιούμπα και Ελόνα. Αναφορικά με τη Λιούμπα, εστίασαν στη νεαρή ηλικία της και στην εξωτερική της εμφάνιση, στη διστακτικότητα του χαρακτήρα της, στην ευαισθησία αλλά και στο πείσμα της, καθώς και στην ικανότητά της να γίνεται εκνευριστική. Αρχικά, δεν παρατήρησαν κάτι σε σχέση με τη φυγή της από τη Ρωσία και την εκεί ζωή της. Τους ζήτησα να σημειώσουν ποια ήταν η ζωή της εκεί και πώς αισθάνθηκε αφήνοντάς την πίσω και παίρνοντας το δρόμο της ξενιτιάς. Οι μαθητές αναφέρθηκαν στην απώλεια του πατέρα και του παππού, λόγω απόστασης αλλά και έπειτα λόγω θανάτου. Όσον αφορά τη στάση της μητέρας (Ελόνα) σημείωσαν ότι είναι οξύθυμη σε σχέση με την

⁴ Βλ. ό.π. το kalogera_xenitia_tek_3.doc.

κόρη της, αλλά τη χαρακτήρισαν αποφασιστική και δυναμική, καθώς δε διστάζει να εκφράσει την άποψή της. Θεώρησαν ότι πάνω από όλα έβαζε την οικογένειά της, καθώς δε δίστασε να ξενιτευτεί και στη συνέχεια να κάνει γάμο με έναν κατά πολύ μεγαλύτερό της άνδρα, προκειμένου να εξασφαλίσει την επιβίωσή της. Επιπλέον, παρατήρησαν ότι η θλίψη από όσα έζησε αποτυπώνεται στην εξωτερική της εμφάνιση.

Η τρίτη ομάδα άρχισε την ανάγνωση του κεφαλαίου «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» από το *Διπλό βιβλίο* του Δ. Χατζή, με στόχο τη γνωριμία της με τον Κώστα, τον πρωταγωνιστή, σύμφωνα με τη 2^η δραστηριότητα του [Φύλλου Εργασίας](#) της ομάδας. Οι μαθητές υπογράμμισαν ότι ο Κώστας εργάζεται σε εργοστάσιο, και επιπλέον διαπίστωσαν την αίσθησή του ότι είναι άπατρις, καθώς και την προσκόλλησή του στο παρελθόν. Έκριναν ρατσιστική κατά ένα τρόπο την προτίμησή του στις Γερμανίδες, και επισήμαναν την αποφυγή δεσμεύσεων εκ μέρους του. Ιδιαίτερα οι μαθητές τόνισαν το κενό που αισθάνεται από τη ζωή του στην ξενιτιά, το οποίο προσπαθεί να το γεμίσει είτε αγοράζοντας άχρηστα αντικείμενα, είτε παριστάνοντας κάτι που δεν είναι. Ακόμη, σημείωσαν όχι μόνο την απογοήτευσή του από τον τρόπο ζωής του, αλλά και την απογοήτευσή του από τα πολιτικά πράγματα του τόπου του και την πολιτική στάση των συμπατριωτών του, την οποία ο ίδιος την κατακρίνει.

Η τέταρτη ομάδα συνέχισε την ανάγνωση του κεφαλαίου «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου» και σημείωσε τις εντυπώσεις του Σκουρογιάννη κατά την επιστροφή του στο Ντομπρίνοβο. Οι μαθητές παρατήρησαν ότι, ενώ αρχικά ο Σκουρογιάννης πίστεψε πως τίποτα δεν είχε αλλάξει, καθώς ο καιρός περνούσε και έμενε μόνος με τους ηλικιωμένους του χωριού συνειδητοποιούσε ότι τίποτα δεν ήταν ίδιο όπως το θυμόταν προτού να ξενιτευτεί. Οι μαθητές υπογράμμισαν πως ο νόστος του δε δικαιώθηκε, αφού τα πάντα στην αγαπημένη του πατρίδα είχαν αλλάξει. Η ομάδα στη συνέχεια ξεκίνησε τη δημιουργία διαφανειών με το πρόγραμμα παρουσίασης PowerPoint, προκειμένου να δημιουργήσει την προσωπογραφία του

Σκουρογιάννη, λαμβάνοντας υπόψη τόσο την ανάγνωση του κεφαλαίου όσο και τη συζήτηση που είχε προηγηθεί, σύμφωνα με τις δραστηριότητες 1 και 2 του [Φύλλου Εργασίας](#) τους. Μάλιστα, η ομάδα αποφάσισε να δημιουργήσει μία παρουσίαση που να περιλαμβάνει τον Σκουρογιάννη της Γερμανίας και τον Σκουρογιάννη του Ντομπρίνοβου.

Τέλος, η πέμπτη ομάδα διάβασε το απόσπασμα από το έργο του Κ. Λογαρά το οποίο αναφέρεται στη συνάντηση Μπεν και Γιαννούλας, ώστε να κρατήσει σημειώσεις για τον Μπεν και να προετοιμάσει την απάντηση της [2^{ης} δραστηριότητας](#) του Φύλλου Εργασίας της ομάδας της. Έτσι σημείωσαν την αλβανική του καταγωγή, το γεγονός ότι όταν ήρθε στην Ελλάδα δε γνώριζε ελληνικά, ότι αρχικά ήταν άνεργος και ότι στα δεκαπέντε χρόνια παραμονής του στην Ελλάδα έκανε όποια δουλειά έβρισκε. Συνεχίζοντας την ανάγνωση, σημείωσαν τη σταδιακή αλλαγή των συνθηκών ζωής του με την απόκτηση πιο σταθερής δουλειάς, η οποία του επέτρεπε να στέλνει ακόμη και χρήματα στους δικούς του. Στη συνέχεια υπογράμμισαν ότι απέκτησε κάποιον φίλο, βαφτίστηκε Χριστιανός και έφερε από την Αλβανία τους δικούς του και την αγαπημένη του. Τον χαρακτήρισαν ως αστείο, φοβητσιάρη, μοναχικό, πονηρό, ντροπαλό, με χαμηλό τόνο φωνής.

6^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Κατά τη διάρκεια αυτής της ώρας υπήρχε πρόσβαση στο διαδίκτυο, οπότε τα μέλη των ομάδων καταμέρισαν τις εργασίες τους, ώστε να εκμεταλλευτούν στο έπακρο την ώρα. Η πρώτη ομάδα χωρίστηκε σε δύο υπο-ομάδες: δύο μέλη της ανέλαβαν τη δημιουργία των πορτρέτων των πρωταγωνιστών του διηγήματος που διάβασαν, με το πρόγραμμα παρουσίας PowerPoint, σύμφωνα με την [1^η δραστηριότητα](#) του Φύλλου Εργασίας τους. Τα άλλα δύο μέλη της ομάδας ανέλαβαν τη δημιουργία ενός εννοιολογικού χάρτη με τη διαδικτυακή εφαρμογή [Text2mindmap](#), στον οποίο θα αποτύπωναν τις σχέσεις των προσώπων του διηγήματος, σύμφωνα με την [2^η δραστηριότητα](#) του Φύλλου Εργασίας τους. Επειδή η ομάδα δε γνώριζε τη χρήση της εφαρμογής αυτής, ανέλαβα να τους εξηγήσω τον τρόπο.

Τα παιδιά ξεκίνησαν να συζητούν, ώσπου να καταλήξουν στο κεντρικό πρόσωπο και στην ανίχνευση των σχέσεών του με τα άλλα πρόσωπα του διηγήματος. Στην αρχή είπαν ότι κεντρικό πρόσωπο είναι ο Νίκος, στη συνέχεια ο αφηγητής, όμως τελικά κατέληξαν ότι κεντρικό πρόσωπο που επηρεάζει τις ζωές όλων και καθορίζει την εξέλιξη του κρίσιμου τριήμερου (από Μ. Παρασκευή έως Κυριακή του Πάσχα) είναι ο Ισμαήλ.

Η δεύτερη ομάδα χωρίστηκε και αυτή με βάση τις δραστηριότητες του Φύλλου Εργασίας της, και έτσι δύο μέλη της ανέλαβαν τη δημιουργία των πορτρέτων των πρωταγωνιστριών του αποσπάσματος που διάβασαν, με το πρόγραμμα παρουσίασης PowerPoint, σύμφωνα με την [1^η δραστηριότητα](#) του Φύλλου Εργασίας τους, ενώ τα άλλα δύο μέλη της ανέλαβαν τη δημιουργία ενός εννοιολογικού χάρτη με τη διαδικτυακή εφαρμογή [Text2mindmap](#), στον οποίο θα αποτύπωναν τις σχέσεις των προσώπων του αποσπάσματος που διάβασαν, σύμφωνα με τη [2^η δραστηριότητα](#) του Φύλλου Εργασίας τους. Και εδώ χρειάστηκε να εξηγήσω τον τρόπο χρήσης της εφαρμογής, καθώς η ομάδα δεν τη γνώριζε. Ο προβληματισμός της συγκεκριμένης υπο-ομάδας αφορούσε τον τρόπο παρουσίασης των δύο πρωταγωνιστριών στον χάρτη, έτσι ώστε να αποτυπώνονται οι δύο ζωές τους στη Ρωσία και στην Ελλάδα με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά και τα πρόσωπα που τις περιέβαλλαν.

Η τρίτη ομάδα αποφάσισε να ασχοληθεί με την [1^η δραστηριότητα](#) του Φύλλου Εργασίας της, η οποία απαιτούσε την πλοήγηση στο αφιέρωμα της *Καθημερινής* [Η μετανάστευση στη Γερμανία](#), καθώς και την ανάγνωση στίχων από τα τραγούδια του Γ. Σκούρη «[Η μπαλάντα του μετανάστη](#)», «[Η φάμπρικα](#)», «[Οχτώ χωριάτες](#)», καθώς και τη μελοποιημένη ακρόασή τους για να την ολοκληρώσουν. Τα παιδιά κράτησαν σημειώσεις σχετικές με τις αιτίες της μετανάστευσης και τις συνθήκες ζωής των μεταναστών. Στις αιτίες σημείωσαν ότι ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος οδήγησε σε ανεργία-υποαπασχόληση, κοινωνική ανασφάλεια, ανέχεια, καταπίεση, φόβο, πόθο για μόρφωση, έλλειψη κοινωνικής αρωγής, καταπάτηση στοιχειωδών δικαιωμάτων, ενώ επιπλέον προκάλεσε ένα μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα. Πολλοί μετανάστες

απασχολούνταν σε βιομηχανίες ή ορυχεία, υπό ακατάλληλες και αντίξοες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης. Οι μαθητές σημείωσαν ότι οι μετανάστες ζούσαν σε ομάδες, σε μικρούς χώρους-παράγκες, χωρίς αναγνώριση πολιτικών ή κοινωνικών δικαιωμάτων, συχνά χωρίς να πληρώνονται, και στερούμενοι τη μόρφωση.

Παράλληλα, δύο μέλη της ομάδας ξεκίνησαν να δημιουργούν διαφάνειες με το PowerPoint για το πορτρέτο του Κώστα, σύμφωνα με τη [2^η δραστηριότητα](#) του Φύλλου Εργασίας τους.

Η τέταρτη ομάδα επίσης μοίρασε τις εργασίες της. Δύο μέλη της ασχολήθηκαν με την ολοκλήρωση των διαφανειών για την προσωπογραφία του Σκουρογιάννη,⁵ ενώ άλλα δύο ανέλαβαν τη δημιουργία χρονογραμμής με τη διαδικτυακή εφαρμογή [Timetoast](#), όπως όριζε η [3^η δραστηριότητα](#) του Φύλλου Εργασίας τους. Χρειάστηκε να εξηγήσω τον τρόπο λειτουργίας της εφαρμογής, καθώς οι μαθητές δεν τη γνώριζαν.

Η πέμπτη ομάδα, η οποία είχε μόνο τρία μέλη, ασχολήθηκε αυτήν την ώρα με τη δημιουργία χρονογραμμής, όπως όριζε η [3^η δραστηριότητα](#) του Φύλλου Εργασίας τους. Συμφωνήσαμε να ολοκληρώσουν τη δημιουργία διαφανειών για τα πορτρέτα των πρωταγωνιστών κατά την επόμενη ώρα.

7^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Την ώρα αυτή οι μαθητές συναντήθηκαν και πάλι στο εργαστήριο πληροφορικής, ώστε να ολοκληρώσουν τις δραστηριότητες των Φύλλων Εργασίας τους. Λόγω καιρικών συνθηκών αρκετοί μαθητές απουσίαζαν από το μάθημα, όμως οι υπόλοιποι δούλεψαν ώστε να ολοκληρώσουν τις δραστηριότητες των ομάδων.

Η πρώτη και η δεύτερη ομάδα, έχοντας καταλήξει στο πως θα απέδιδαν τις σχέσεις των ηρώων, ολοκλήρωσαν τη δημιουργία των εννοιολογικών χαρτών και των παρουσιάσεων των πορτρέτων των πρωταγωνιστών⁶.

⁵ Βλ. ό.π. το [kalogera_xenitia_tek_8.ppt](#).

⁶ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία [kalogera_xenitia_tek_4.bmp](#), [kalogera_xenitia_tek_5.jpg](#), [kalogera_xenitia_tek_15.ppt](#), [kalogera_xenitia_tek_16.ppt](#).

Η τρίτη ομάδα ολοκλήρωσε τις διαφάνειες για το πορτρέτο του Κώστα και τις διαφάνειες για το σκηνικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται ο ήρωας, χρησιμοποιώντας και οπτικό υλικό.⁷

Η τέταρτη ομάδα ολοκλήρωσε την χρονογραμμή για τη ζωή του Σκουρογιάννη σε Γερμανία και Ντομπρίνοβο, θεωρώντας ως αφετηρία της ζωής του στη Γερμανία το 1950 και ως τέρμα και επιστροφή στο Ντομπρίνοβο το 1970. Χρησιμοποίησαν εικόνες σχετικές και στοιχεία από την προσωπογραφία του, όπως για παράδειγμα τη χρήση της ηπειρώτικης ντοπιολαλιάς στη Γερμανία, την αποταμίευση χρημάτων για να επιστρέψει στην πατρίδα, τη στάση του προς τους γονείς του, την απογοήτευσή του από την πατρίδα όταν τελικά επέστρεψε.

Η πέμπτη ομάδα ολοκλήρωσε την επεξεργασία των πορτρέτων της Γιαννούλας και του Μπεν με το πρόγραμμα παρουσίασης⁸, καθώς και τη χρονογραμμή για την παρουσίαση της πορείας της Γιαννούλας και του Μπεν.⁹ Ως αφετηρία της πορείας της Γιαννούλας στην ξενιτιά όρισαν το 1964 και σημείωσαν τη μοναξιά και την απογοήτευση των ανθρώπων που ξενιτεύονται. Στη συνέχεια, σημείωσαν το 1989 ως έτος έναρξης της έλευσης των αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα και ως το έτος του ερχομού του Μπεν στη χώρα. Καταληκτική ημερομηνία της χρονογραμμής που δημιούργησαν ήταν το έτος 2004, έτος κατά το οποίο έλληνες και μετανάστες αναζητούν καλύτερες εργασίες. Η ομάδα πρόσθεσε και οπτικό υλικό στη χρονογραμμή της.¹⁰

Εδώ να σημειώσω ότι, αν και σχεδόν όλες οι ομάδες χρησιμοποίησαν οπτικό υλικό είτε στις παρουσιάσεις είτε στις χρονογραμμές τις οποίες δημιούργησαν, οι τεχνικές δυσκολίες (αργή σύνδεση στο διαδίκτυο) τούς απέτρεψαν από το να χρησιμοποιήσουν και ηχητικό υλικό.

⁷ Βλ. ό.π. τα αρχεία kalogera_xenitia_tek_6.ppt και kalogera_xenitia_tek_7.ppt.

⁸ Βλ. ό.π. τα kalogera_xenitia_tek_11.ppt και kalogera_xenitia_tek_12.ppt.

⁹ Βλ. ό.π. τα kalogera_xenitia_tek_13.bmp, kalogera_xenitia_tek_14.bmp και kalogera_xenitia_tek_27.pdf.

¹⁰ Βλ υποσημ. 11.

Στο τέλος της ώρας, οι μαθητές όλων των ομάδων κλήθηκαν να προετοιμάσουν τις ομαδικές δραστηριότητες των Φύλλων Εργασίας τους. Σημειώνω εδώ ότι το αρχικό σενάριο δεν προέβλεπε όλες οι δραστηριότητες να είναι ομαδικές, όμως επέλεξα να γίνουν όλες ομαδικά, για να αποφύγω τη δυσφορία των μαθητών μου. Είπαν ότι θα έκαναν μια προσπάθεια να τις ετοιμάσουν για την επόμενη ώρα.

8^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Κατά τη διάρκεια αυτής της ώρας, οι μαθητές έπρεπε να παραδώσουν τις ομαδικές δραστηριότητες που είχαν για το σπίτι. Ωστόσο, λόγω φόρτου διαβάσματος, όπως είπαν, δεν τις είχαν ετοιμάσει. Έτσι, συμφωνήσαμε να τις εκπονήσουν στο σχολείο την επόμενη ώρα της εφαρμογής του σεναρίου.

Την ώρα αυτή πραγματοποιήθηκε η παρουσίαση των εργασιών όλων των ομάδων με τη χρήση του βιντεοπροβολέα. Οι μαθητές είχαν πάρει σε φωτοτυπία το [Φύλλο Αξιολόγησης](#) το οποίο έπρεπε να συμπληρώσουν. Όσοι από τους μαθητές το παρέδωσαν συμπληρωμένο, αξιολόγησαν θετικά όλες τις ομάδες στον βαθμό επίτευξης των στόχων του σεναρίου ως προς τις γνώσεις για τον κόσμο και τη λογοτεχνία. Θετικά ήταν τα σχόλια για τις ομάδες που δημιούργησαν τους εννοιολογικούς χάρτες με τις σχέσεις των προσώπων των έργων που μελετήθηκαν (ομάδες 1 και 2) καθώς και για τις ομάδες που δημιούργησαν χρονογραμμές (ομάδες 4 και 5). Γενικά τα δύο αυτά εργαλεία ενθουσίασαν και τις ομάδες που τα χρησιμοποίησαν και τις ομάδες που είδαν τα αποτελέσματα.

Υπήρξαν κάποια σχόλια για γλωσσικές αδυναμίες στις προσωπογραφίες της 1^{ης} ομάδας, για επαναλήψεις λέξεων και εκφράσεων στη δεύτερη ομάδα. Πάντως η συμπλήρωση του Φύλλου Αξιολόγησης δεν έγινε ούτε με προθυμία, ούτε με μεγάλη προσοχή ή συγκέντρωση.

9^η διδακτική ώρα – Εργαστήριο πληροφορικής

Την ώρα αυτή, οι μαθητές συναντήθηκαν για την τελευταία φάση του σεναρίου στο εργαστήριο πληροφορικής. Ζήτησα από τους συντονιστές και τους γραμματείς των

ομάδων να ανοίξουν το τελευταίο [Φύλλο Εργασίας](#) και να δημιουργήσουν μια διαδραστική αφίσα με την αντίστοιχη διαδικτυακή εφαρμογή ([Thinglink](#)), για να εκφράσουν τα συναισθήματά τους για το θέμα που απασχόλησε την τάξη τις οκτώ ώρες που προηγήθηκαν. Χρειάστηκε να εξηγήσω τι είναι και πώς δημιουργείται μια διαδραστική αφίσα, αφού οι μαθητές δεν είχαν πραγματοποιήσει αντίστοιχη δραστηριότητα στο παρελθόν. Πράγματι, οι μαθητές αναζήτησαν στο διαδίκτυο μία εικόνα που να ανταποκρίνεται στα συναισθήματά τους. Η εικόνα που επέλεξαν ήταν μια φωτογραφία παλαιότερης εποχής, η οποία απεικόνιζε μια μητέρα με τέσσερα παιδιά διαφόρων ηλικιών, το ένα εκ των οποίων βρέφος στην αγκαλιά της, σε ένα μέρος που θυμίζει σταθμό ή λιμάνι. Στη συνέχεια, οι μαθητές αναζήτησαν τραγούδια από το [YouTube](#) με θέμα την ξενιτιά. Επέλεξαν το τραγούδι «Ανάθεμά σε ξενιτιά», λέγοντας ότι από μια αφίσα-αφιέρωμα στην ξενιτιά δεν μπορεί να λείπει ένα τραγούδι του Καζαντζίδη. Στη συνέχεια επέλεξαν το τραγούδι «Ξενιτιά» σε δύο διαφορετικές εκτελέσεις, της Ελ. Αρβανιτάκη και της Ελ. Βιτάλη με τον Haig Yazdjian.¹¹

Τα υπόλοιπα μέλη των ομάδων, μιας και είχαν αντιδράσει στην ιδέα να συγγράψουν την ομαδική δραστηριότητα η οποία προβλεπόταν στο φύλλο εργασίας της ομάδας τους, ασχολήθηκαν με την εκπόνησή της την ώρα αυτή. Συγκεκριμένα, η πρώτη ομάδα έπρεπε, σύμφωνα με το [Φύλλο Εργασίας](#) της, να απαντήσει στο ερώτημα αν η περίοδος που διεξάγεται η ιστορία του Ισμαήλ είναι συμβολική και πώς επηρεάζει τα άλλα πρόσωπα του διηγήματος. Πράγματι, τα παιδιά έγραψαν ότι κάποια γεγονότα έχουν συμβολικό χαρακτήρα, παραλληλίζοντας την άνοδο του Ισμαήλ στο στύλο της ΔΕΗ με τη σταύρωση του Χριστού. Το ότι ο Ισμαήλ ήταν ανεπιθύμητος το παραλλήλισαν με την απόρριψη την οποία βίωσε και ο Χριστός από τους ανθρώπους. Το αίμα του Ισμαήλ τούς θύμιζε τη θυσία του Χριστού και ο αντίκτυπος του θανάτου του Ισμαήλ επηρέασε τη ζωή των υπολοίπων όπως ο θάνατος του Χριστού. Καταλήγουν πως η όλη ιστορία του Ισμαήλ συνδέεται με τη

¹¹ Βλ. ό.π. τα [kalogera_xenitia_tek_22.bmp](#), [kalogera_xenitia_tek_23.bmp](#), [kalogera_xenitia_tek_24.bmp](#) και [kalogera_xenitia_tek_25.bmp](#).

θλιβερή ατμόσφαιρα του Πάσχα. Ακόμη, δεν παρέλειψαν να μορφοποιήσουν την εργασία τους στο πρότυπο που ζητούνταν.¹²

Η δεύτερη ομάδα κλήθηκε, σύμφωνα με το [Φύλλο Εργασίας](#) της, να συντάξει μία σελίδα ημερολογίου της Λιούμπα που να αναφέρεται στην αλλαγή της μητέρας της με τον ερχομό της στην Ελλάδα. Πράγματι, οι μαθητές αποτύπωσαν τις σκέψεις και τα συναισθήματα του κοριτσιού, εκφράζοντας την άρνηση για την αποδοχή της νέας ζωής της Ελόνα-Ελένης, αλλά και την άρνηση της Λιούμπα να αποδεχτεί αυτή την καινούργια ζωή, καθώς και την έντονη επιθυμία της να επιστρέψει στη Ρωσία. Και η ομάδα αυτή φρόντισε να μορφοποιήσει την εργασία της σύμφωνα με τα ζητούμενα.¹³

Η τρίτη ομάδα κλήθηκε, σύμφωνα με το [Φύλλο Εργασίας](#) της, να εντοπίσει τον άξονα που συνδέει τον τίτλο του κεφαλαίου του *Διπλού Βιβλίου* του Δ. Χατζή «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» με τον ήρωα. Προέτρεψα τους μαθητές να διαβάσουν το απόσπασμα στο τέλος του κεφαλαίου, το οποίο αναφέρεται στον Κάσπαρ Χάουζερ (σ. 78-79). Πράγματι, οι μαθητές κατανόησαν το γεγονός ότι όπως ο Κάσπαρ Χάουζερ έζησε αποκομμένος από τους ανθρώπους και η ένταξή του στην κοινωνία ήταν προβληματική, έτσι και ο Κώστας αδυνατεί να εγκλιματιστεί στις συνθήκες της νέας του πατρίδας και αγωνιά για το μέλλον του.¹⁴

Η τέταρτη ομάδα κλήθηκε, σύμφωνα με το [Φύλλο Εργασίας](#) της, να δώσει έναν επίλογο στο κείμενο «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου». Τα παιδιά έγραψαν πως ο Σκουρογιάννης θα περίμενε να ξυπνήσει η αρκούδα, ώστε να εξακολουθήσει να τη φροντίζει, και αυτό γιατί η αρκούδα, για τον ίδιο, είναι η πατρίδα που άφησε όταν έφυγε για την ξενιτιά, η πατρίδα που δε βρήκε όταν επέστρεψε στο Ντομπρίνοβο. Αυτός ήταν ο τρόπος για να κρατήσει για πάντα μέσα του τον τόπο που αγάπησε. Το να μείνει με την αρκούδα σήμαινε να μείνει με την παλιά, αγαπημένη πατρίδα. Η

¹² Βλ. ό.π. το kalogera_xenitia_tek_17.doc.

¹³ Βλ. το αρχείο kalogera_xenitia_tek_18.doc.

¹⁴ Βλ. το kalogera_xenitia_tek_19.doc

ομάδα δε φρόντισε από μόνη της να ακολουθήσει το ζητούμενο πρότυπο μορφοποίησης. Χρειάστηκε η δική μου παρέμβαση για να δείξω τον τρόπο με τον οποίο έπρεπε να μορφοποιηθεί.¹⁵

Η πέμπτη ομάδα κλήθηκε σύμφωνα με το [Φύλλο Εργασίας](#) της ομάδας να καταγράψουν στο προσωπικό τους ημερολόγιο τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους σχετικά με τη μοίρα των μεταναστών. Οι μαθητές επισήμαναν τις δυσκολίες που προέκυπταν από τη μετακίνηση των μεταναστών, καθώς και τα κυρίαρχα αισθήματα νοσταλγίας και μελαγχολίας που απέπνεαν οι ιστορίες που διάβασαν. Τα αρχικά συναισθήματα που ένιωσαν οι ίδιοι, διαβάζοντας αυτές τις ιστορίες, ήταν δυσaréσκεια, οδύνη και απαισιοδοξία, όπως σημείωσαν. Στη συνέχεια, όμως, με την αλλαγή των συνθηκών ζωής των μεταναστών, τα συναισθήματά τους μετατράπηκαν σε αισιοδοξία, ευχαρίστηση και ανακούφιση που οι κόποι των ανθρώπων ευοδώθηκαν. Και σε αυτήν την περίπτωση, χρειάστηκε η δική μου παρέμβαση προκειμένου να μορφοποιηθεί το κείμενο της ομάδας σύμφωνα με το πρότυπο.¹⁶

¹⁵ Βλ. το αρχείο kalogera_xenitia_tek_20.doc.

¹⁶ Βλ. το kalogera_xenitia_tek_21.doc.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^ο Φύλλο Εργασίας

Α΄ ΦΑΣΗ Πριν την ανάγνωση (1η και 2η διδακτική ώρα- κοινό) :

Εισαγωγικά:

Το κύμα της μετανάστευσης, από το τέλος του 19ου αιώνα και μέχρι τη δεκαετία του 1970, έφερε τους Έλληνες στην Αμερική αρχικά και στη βιομηχανική Ευρώπη, που προσπαθούσε να συνέλθει από τις πληγές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι Έλληνες μετανάστες πίστευαν πως, όπου και να πήγαιναν, κάποια στιγμή θα επέστρεφαν πίσω στον γενέθλιο τόπο και ταυτόχρονα είχαν σταθερή την απόφασή τους να εργαστούν και να προκόψουν στην ξένη χώρα, που αρκετά χρόνια μετά έγινε η δεύτερη πατρίδα τους. Τον πρώτο καιρό της εγκατάστασής τους είχαν να αντιμετωπίσουν ποικίλα προβλήματα προσαρμογής, όμως στη συνέχεια δημιούργησαν μια νέα ζωή.

Οι δυσκολίες της προσαρμογής, η νοσταλγία της επιστροφής και η νέα ζωή των Ελλήνων μεταναστών αποτυπώθηκε και στη λογοτεχνία. Λογοτέχνες που και οι ίδιοι υπήρξαν μετανάστες, απόθεσαν τις συγκρούσεις, τις δοκιμασίες, τον νόστο τους σε διηγήματα, μυθιστορήματα, ποιήματα.

Έχουμε μπροστά μας απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Μικρό ημερολόγιο συνόρων* του Γκαζμέντ Καπλάνι, το διήγημα του Σωτήρη Δημητρίου «Η κυρία Ουρανία» και το διήγημα του Αντώνη Σουρούνη, [Ξενοφοβία](#). Στη βάση βιβλιογραφικών δεδομένων BIBLIONET διαβάζουμε τα βιογραφικά σημειώματα των [Γκαζμέντ Καπλάνι](#), [Σωτήρη Δημητρίου](#) και [Αντώνη Σουρούνη](#) και διαβάζουμε τα κείμενά τους έχοντας υπόψη ότι και οι ίδιοι υπήρξαν μετανάστες. Τα ακούμε και με εκφραστική ανάγνωση. Η ανάγνωση των κειμένων, η μικρή ταινία που

παρακολουθήσαμε, Η καλύτερη πατρίδα, τα δύο τραγούδια που ακούσαμε, Ξενιτεμένο μου πουλί και Ο γυρισμός του ξενιτεμένου, καθώς και η συζήτηση ανά ζεύγη η οποία ακολούθησε, ανέδειξαν το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία μας βίωσε το φαινόμενο και το βιώνει και σήμερα.

✍ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κάθε ζευγάρι με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (Powerpoint) αποτυπώνουμε ως συμπέρασμα τα **συναισθήματα** και **τις σκέψεις** μας.

Δημιουργούμε μία-δύο διαφάνειες όπου, εκτός από το κείμενο, ενσωματώνουμε εικόνες ή φωτογραφίες από το διαδίκτυο, καθώς και ήχο (προαιρετικά).

Βάζουμε τίτλο στην παρουσίαση «Γιατί η ξενιτιά...» η οποία αποθηκεύεται σε φάκελο με τον ενδεικτικό τίτλο «Γιατί η ξενιτιά...» και εντάσσεται στον υποφάκελο *Α' φάση πριν την ανάγνωση*, που βρίσκεται στο φάκελο του σεναρίου. Οι δύο καλύτερες διαφάνειες θα αναρτηθούν από τους δημιουργούς τους στο ιστολόγιο.

Β΄ Φάση κυρίως ανάγνωση (4^η, 5^η, 6^η, 7^η διδακτική ώρα)

1η ομάδα Κώστας Ακρίβος *ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΣΕΒΑΓΟ*

Εισαγωγικά:

Αφού: Α) διαβάσουμε το οπισθόφυλλο της συλλογής: «Μαύρη κλωστή που συνδέει τις έντεκα ιστορίες αυτού του βιβλίου είναι η άρνηση των ‘Ξένων’. Σε ορισμένες αφηγήσεις ο άτεγκτος ρατσισμός καθορίζει ανενόχλητος τη μοίρα των προσφύγων, ενώ σε άλλες υποφώσκει και επωάζει το δύσκολο μέλλον των "ηρώων" του. Όταν δεν παρουσιάζεται με γυμνό το πρόσωπο, ελίσσεται στις ύπουλες παραλλαγές του ή μεταμορφώνεται σε λόγο παραμυθιού. Σε κάθε περίπτωση, όμως, είναι σαν την Εθνική Οδό που κόβει κάθετα και καταργεί τους χωματόδρομους των χωραφιών που διασχίζει. Σε άλλες εποχές όλοι εμείς – αυτόχθονες και μετανάστες– αυτή την Εθνική Οδό θα τη λέγαμε Πατρίδα. Σήμερα, δυστυχώς και συχνά, Αλλοδαπή.»

Β) Ακούσουμε με εμφατική ανάγνωση αποσπάσματα του διηγήματος και έχουμε διαβάσει με ατομική ανάγνωση στο σπίτι ολόκληρο το διήγημα, ως ομάδα αναλαμβάνουμε τις παρακάτω δραστηριότητες

1^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης PowerPoint, δημιουργούμε τις προσωπογραφίες των ηρώων της ιστορίας, του **Ισμαήλ**, του **Νίκου** και του **αφηγητή**. Σε κάθε διαφάνεια **σημειώνουμε λέξεις και φράσεις του κειμένου, οι οποίες αναφέρονται στους ήρωες και τεκμηριώνουν το πορτρέτο τους, όπως το αποδίδουμε. Σε κάθε διαφάνεια μπορούμε να ενσωματώσουμε και εικόνες, αν κρίνουμε πως βοηθούν στην καλύτερη απόδοση του πορτρέτου (προαιρετικά).**

Σε ξεχωριστή διαφάνεια σχηματίζουμε το πορτρέτο των προσώπων που περιβάλλουν τους ήρωες. Θυμόμαστε πως ο κοινωνικός περίγυρος, ως χορός τραγωδίας, πλαισιώνει τους ήρωες και συμβάλλει στην ανάδειξη του ήθους τους.

2^η δραστηριότητα

Αφού φτιάξαμε τα πορτρέτα των ηρώων, αποτυπώνουμε τις μεταξύ τους σχέσεις. Χρησιμοποιούμε τη διαδικτυακή εφαρμογή [Text2mindmap](#) και στους κόμβους τοποθετούμε τα πρόσωπα, ενώ οι σύνδεσμοι προσδιορίζουν τις σχέσεις μεταξύ των προσώπων.

3^η δραστηριότητα

Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με την επιδίωξη να γίνει κατανοητό πως η ποιητική του διηγήματος στηρίζεται στη ρεαλιστική γραφή του δημιουργού, η οποία με τον τρόπο της συμβάλλει στην ανάδειξη της τραγικότητας της ιστορίας.

Κώστας Ακρίβος: Τα κόκκινα Sebago	
Αφηγητής	
Αφηγηματικοί τρόποι	
Εκφραστικά μέσα (εικόνες, μεταφορές, παρομοιώσεις κλπ) και σχήματα λόγου	
Γλώσσα	

Ύψος

Ομαδική εργασία για την επόμενη διδακτική ώρα

Η τραγική ιστορία του Ισμαήλ συμβαίνει το χρονικό διάστημα που οριοθετείται από τη Μεγάλη Παρασκευή έως και το πρωί της Κυριακής του Πάσχα. Ποιος είναι ο συμβολισμός της; Επηρέασε τα άλλα πρόσωπα του διηγήματος;

Ως υποστηρικτικό υλικό για την απάντησή σας διαβάστε την παράγραφο στο τέλος του διηγήματος: «Τα Sebagο... μ' αυτές τις κόκκινες... άχρηστο σώμα και το πιο άχρηστο κεφάλι μου».

Η απάντηση να γραφεί σε α' πρόσωπο ως κείμενο ημερολογίου, σε έγγραφο Word, γραμματοσειρά Comic Sans MS, 12, με διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 100-120.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου
- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

Β΄ Φάση κυρίως ανάγνωση (4^η, 5^η, 6^η, 7^η διδακτική ώρα)

2^η Ομάδα

Μάνος Κοντολέων, *Μια ιστορία του Φιοντόρ* (απόσπασμα)

Εισαγωγικά: ο Μάνος Κοντολέων, στο μυθιστόρημά του *Μια ιστορία του Φιοντόρ*, δημιούργησε τη μυθιστορηματική του παρέα για να απαντήσει σε ερωτήματα όπως: Πώς νιώθει ο μετανάστης; Τι κρατάει και τι αφήνει από την προσωπική του ιστορία; Παρουσιάζει όλες τις δυσκολίες της ένταξης και της προσαρμογής των μεταναστών και την αγωνιώδη προσπάθειά τους να βρουν μια νέα ισορροπία. Η ιστορία της Λιούμπα και της μητέρας της, μεταναστριών από ανάγκη, είναι η ιστορία και πολλών άλλων ανθρώπων. Η μάνα με ρεαλισμό αναφέρεται στα γεγονότα που την έσπρωξαν να πάρει τον δρόμο της μετανάστευσης και η έφηβη κόρη, με νοσταλγία για ό,τι άφησε πίσω, προσπαθεί να κρατήσει την ταυτότητα της.

« Η ηρωίδα του βιβλίου σας, η 16χρονη μετανάστρια από τη Ρωσία, επιμένει στην διατήρηση της γλώσσας και σε όσα συνιστούν την ταυτότητα της, αρνούμενη πεισματικά να ενσωματωθεί. Στους σημερινούς καιρούς, τι μπορεί να είναι πατρίδα και ποιο το τραύμα της μετανάστευσης;

Πατρίδα δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο παρά ο τόπος όπου γεννηθήκαμε, ο τόπος των γονιών και των παππούδων μας. Αν τύχει στη ζωή μας να μεταναστεύσουμε, θα ήταν ευχής έργο η χώρα που μας υποδέχεται να μας αφήνει να εκφράζουμε την προσωπική μας ταυτότητα. Αλλά ακόμα και τότε το τραύμα υπάρχει, υπάρχει η αίσθηση της αποκοπής. Όλα αυτά πάντα ίσχυαν, ισχύουν πιστεύω και τώρα, άσχετα αν τώρα πια οι μετακινήσεις είναι πιο συχνές, πολλές φορές γίνονται κατόπιν ελεύθερης απόφασης. Η νέα κοινωνία έχει μια πολυπολιτισμική μορφή.

Πρέπει να τη διατηρεί, διαφορετικά θα επανέλθουμε σε μια κοινωνία αποικιοκρατικών απόψεων»,¹⁷ απαντά ο Μ. Κοντολέων στο ερώτημα της δημοσιογράφου, και μέσα από το μυθιστόρημά του αναδεικνύει τη σύνδεση του κοινωνικού φαινομένου της μετανάστευσης με οικονομικές και πολιτικές αλλαγές.

1^η δραστηριότητα

Διαβάζοντας τα δύο πρώτα κεφάλαια του μυθιστορήματος, εντοπίζουμε τις δύο ηρωίδες τη 16χρονη Λιούμπα και τη μητέρα της, Ελόνα, στα δυο χρονικά επίπεδα, που ορίζονται με την αναγκαστική τους μετανάστευση. Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης, δημιουργούμε το πορτρέτο των δύο ηρωίδων τότε στον γενέθλιο τόπο τους και τώρα στην ξένη χώρα. Δημιουργούμε τόσες διαφάνειες όσες η ομάδα κρίνει πως είναι αναγκαίες για την προσωπογραφία κάθε ηρωίδας. Στις διαφάνειες πρέπει να εντάξουμε λεκτικό κείμενο, εικόνες και ήχο (προαιρετικά). Η προσωπογραφία κάθε ηρωίδας οφείλει να γίνει με γνώμονα την ανάδειξη των αξιών της καθεμιάς.

2^η δραστηριότητα

Έχουμε δημιουργήσει το πορτρέτο των δύο ηρωίδων. Εντοπίζουμε τα πρόσωπα που τις πλαισιώνουν (παρελθόν και παρόν), και αναδεικνύουμε τις σχέσεις των προσώπων. Χρησιμοποιούμε τη διαδικτυακή εφαρμογή <https://www.text2mindmap.com/> και στους κόμβους τοποθετούμε τα πρόσωπα ενώ με τους συνδέσμους προσδιορίζουμε τις μεταξύ των σχέσεις.

Λαμβάνουμε υπόψη για τον προσδιορισμό των σχέσεων πως η ανάγνωση των αποσπασμάτων γίνεται στο πλαίσιο της σχέσης ο μετανάστης και ο τρόπος που βιώνει τη μετανάστευση, η στάση ή οι στάσεις των ντόπιων έναντι των μεταναστών.

¹⁷ Από συνέντευξη του Μάνου Κοντολέων στην Αγγελική Μπομπούλα. Εφημερίδα *Βραδυνή*. Η συνέντευξη και <http://www.i-read.i-teen.gr/book/mia-istoria-toy-fiontor>

3^η δραστηριότητα

«...Είναι από τις σπάνιες φορές που η τεχνική της αληθοφάνειας και της αυθεντικοποίησης εφαρμόζεται με τέτοια επιτυχία....».¹⁸ Επιβεβαιώνουμε την παραπάνω άποψη, με βάση το απόσπασμα, αναδεικνύοντας τη ρεαλιστική γραφή του Μ. Κοντολέων.

Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με την επιδίωξη να γνωρίσουμε την ποιητική ενός ρεαλιστικού κειμένου με νοηματικό άξονα τη μετανάστευση.

Μάνος Κοντολέων, <i>Μια ιστορία του Φιοντόρ (απόσπασμα)</i>	
Αφηγητής	
Αφηγηματικοί τρόποι	
Εκφραστικά μέσα (εικόνες, μεταφορές, παρομοιώσεις κ. ά.) και σχήματα λόγου	
Γλώσσα	
Ύφος	

¹⁸ Από την εισήγηση του μέλους της Επιτροπής Κρατικών Βραβείων Παιδικής Λογοτεχνίας 2004, Ανδρέα Καρακίτσιου, καθηγητή στο Α.Π.Θ. Η εισήγηση στο: <http://www.kontoleon.gr/book.php?id=35&lang=gr&kritiki=89#kri89>

Ομαδική εργασία για την επόμενη διδακτική ώρα

Υιοθετείστε τον ρόλο της Λιούμπα και γράψτε μια σελίδα του ημερολογίου της. Καταθέστε σκέψεις και συναισθήματα όταν ακούει τη μητέρα της να λέει:

«Μεγάλωσες ...Πόσα χρόνια! ...Λοιπόν να μάθεις πως εδώ δεν με φωνάζουνε Ελόνα, μα Ελένη, κι εσένα – πρόσεξε!- αντί για Λιούμπα θα σε λέω Αγάπη» ...μετά ήταν που η μητέρα την τράβηξε από το χέρι και τη γνώρισε στον γέρο που λίγο πιο πίσω περίμενε.

«Αυτός είναι ο κυρ Θανάσης. Ο νέος μου άντρας!...»¹⁹

Η απάντηση να γραφεί σε έγγραφο Word, γραμματοσειρά Comic Sans MS, 12, με διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 100-120.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές): αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου και αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

¹⁹ Μ. Κοντολέων, *Μια ιστορία του Φιοντόρ*, Αθήνα 2007 [2004], Πατάκης, σ. 20-21.

Β΄ Φάση κυρίως ανάγνωση (4^η, 5^η, 6^η, 7^η διδακτική ώρα)

3^η Ομάδα

Δημήτρης Χατζής, «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα»

(απόσπασμα από το *Διπλό Βιβλίο*)

Εισαγωγικά:

Στο μυθιστόρημα *Το Διπλό Βιβλίο*, ο Δημήτρης Χατζής αναφέρεται και στη μετανάστευση των Ελλήνων κατά τη μεταπολεμική περίοδο, προς αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής. Με αφήγηση μη γραμμική, με τα κεφάλαια να παρουσιάζουν αυτονομία, έτσι ώστε να μπορούν να διαβαστούν ως διηγήματα, ο Δ. Χατζής με ρεαλιστική γραφή προβάλλει στα πρόσωπα των ηρώων ανάγλυφα στιγμές της ζωής των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία. Αν και ρεαλιστική, η γραφή του καταφέρνει να μεταφέρει στον αναγνώστη τη συγκίνηση, καθώς το κείμενο κινείται μεταξύ του κοινωνικού αδιέξοδου της πραγματικότητας και της ελπίδας για ένα καλύτερο αύριο.

Το τρίτο κεφάλαιο, με τον τίτλο «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα», δίνει την εικόνα του μετανάστη εργάτη στη Γερμανία. Ο Κώστας, κεντρικός ήρωας, κινείται μεταξύ του δωματίου που μένει, του εργοστασίου, που δουλεύει και του ελληνικού καφενείου στο οποίο συναντά τους συμπατριώτες του. Πηγαίνει με τα πόδια στο εργοστάσιο κάνοντας καθημερινά την ίδια διαδρομή. Στο ελληνικό καφενείο συναντά τους άλλους Έλληνες, μετανάστες ή φοιτητές, που ζουν στην ίδια πόλη.

1^η δραστηριότητα

Παρουσιάζουμε το σκηνικό πλαίσιο όπου εντάσσεται ο ήρωας. Γνωρίζουμε τον τόπο στον οποίο ζει και εργάζεται και εντοπίζουμε το χρονικό διάστημα κατά το οποίο βρίσκεται εκεί. Για να κατανοήσουμε το περιβάλλον του ήρωα πλοηγούμαστε στο αφιέρωμα της εφημερίδας Καθημερινής [η μετανάστευση στη Γερμανία](#) και διαβάζουμε

τους στίχους του Γιώργου Σκούρτη [Η μπαλάντα του μετανάστη, η φάμπρικα, οχτώ χωριάτες](#). Οι στίχοι μελοποιημένοι από τον Γιάννη Μαρκόπουλο αποτελούν τραγούδια στο δίσκο «Μετανάστες», 1974. Ακούμε αν θέλουμε και τη μελοποίησή τους. ([Η μπαλάντα του μετανάστη, η φάμπρικα, οχτώ χωριάτες](#))

Στη συνέχεια χρησιμοποιούμε το πρόγραμμα παρουσίασης PowerPoint και αποτυπώνουμε το σκηνικό πλαίσιο, όπου εντάσσεται ο ήρωας. Ταιριάζουμε στις διαφάνειες λεκτικό κείμενο, εικόνα, ήχο. (2-3 διαφάνειες).

2^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης PowerPoint δημιουργούμε την προσωπογραφία του ήρωα, του Κώστα. Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις, φράσεις-κλειδιά του κειμένου, οι οποίες αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο του, όπως το αποδίδουμε. Ενσωματώνουμε επίσης [εικόνες](#), και αν κρίνουμε πως βοηθά στην καλύτερη απόδοση του πορτρέτου, προσθέτουμε και ήχο (προαιρετικά).

3^η δραστηριότητα

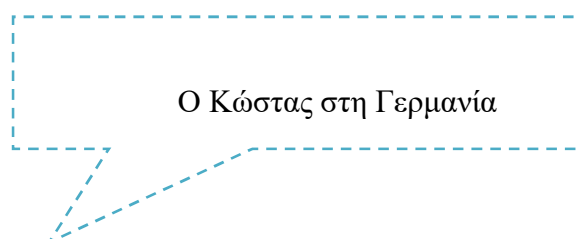
Ο Δημήτρης Χατζής είναι ρεαλιστής. Οι ρεαλιστές πεζογράφοι «όσο κι αν αποφεύγουν τις συναισθηματικές εξάρσεις, τις κρίσεις και τις προσωπικές ερμηνείες, τα όσα γράφουν επηρεάζονται έστω και έμμεσα από τις πεποιθήσεις τους...»²⁰ Επιβεβαιώνουμε την παραπάνω άποψη με βάση το κείμενο. Η συμπλήρωση του παρακάτω πίνακα θα μας βοηθήσει.

²⁰ Λεξικό λογοτεχνικών όρων, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000, σ. 160.

Δημήτρης Χατζής, «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα»	
Αφηγητής	
Αφηγηματικοί τρόποι	
Γλώσσα	

Ομαδική εργασία για την επόμενη διδακτική ώρα

«Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» αποτελεί το τρίτο από τα εννέα κεφάλαια του μυθιστορήματος του Δημήτρη Χατζή *Το διπλό βιβλίο*. Θέμα του είναι η ζωή ενός Έλληνα μετανάστη, του Κώστα, στη Στουτγκάρτη της Γερμανίας.

Και όπως ο ίδιος σημειώνει « Το δικό μου το εντιστασιόν είναι τούτη η Στουτγκάρτη στη Γερμανία. Δεν τη διάλεξα – μου'λαχε...»²¹

« Και μου εξηγάει και μένα για τον Κάσπαρ Χάουζερ αυτόν, πως είταν ένα παιδί που βρέθηκε, λέει, στη Γερμανία, μέσα στο δάσος. Βρέθηκε- δεν ήρθε...»²²

Να εντοπίσετε τον άξονα που συνδέει τον τίτλο του κεφαλαίου « Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» με τον ήρωα/πρωταγωνιστή του κειμένου.

Η απάντηση να γραφεί σε έγγραφο Word, γραμματοσειρά Comic Sans MS, 12, με διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 80-100.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου.
- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

²¹ Δ. Χατζής, Το διπλό βιβλίο, Αθήνα 1999, Το Ροδακίό, σ. 59

²² Δ. Χατζής, Το διπλό βιβλίο, Αθήνα 1999, Το Ροδακίό, σ. 78

Β' Φάση κυρίως ανάγνωση (4^η, 5^η, 6^η, 7^η διδακτική ώρα)

4^η Ομάδα

Δημήτρης Χατζής, *Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου* (απόσπασμα από το διπλό βιβλίο)

Εισαγωγικά:

Η ιστορία του μυθιστορήματος του Δημήτρη Χατζή, *Το διπλό βιβλίο*, διαδραματίζεται στην Ελλάδα και στη Γερμανία, γενέθλιος τόπος και χώρα υποδοχής μεταναστών αντίστοιχα. Ο Κώστας και ο Σκουρογιάννης είναι οι δυο Έλληνες μετανάστες που εργάζονται σκληρά σε εργοστάσιο της γερμανικής μεγαλούπολης και συναντιούνται στο ελληνικό καφενείο της. Ο Κώστας ομολογεί «είμαι ένας άνθρωπος χωρίς πατρίδα». Ο Σκουρογιάννης αν και έχει είκοσι χρόνια στη Γερμανία «όλα του μείνανε ξένα, πεντάξένα, μακριά από αυτόν, αδιάφορα, ανύπαρκτα - μια μάντρα κλεισμένη γύρω του.[...] Αυτή ήταν η Γερμανία του Σκουρογιάννη» (σ. 117).

1^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης PowerPoint, δημιουργούμε την προσωπογραφία του Σκουρογιάννη. Η προσωπογραφία του να γίνει έτσι ώστε να δίνει απαντήσεις στα ερωτήματα που προκύπτουν από την ανάγνωση του κειμένου: τι φανερώνει για την προσωπικότητα του Σκουρογιάννη η επιμονή στη χρήση της ηπειρώτικης ντοπιολαλιάς; Με ποιον τρόπο επιβεβαιώνει σχεδόν καθημερινά στην ξένη χώρα την ταυτότητά του; Με ποιον τρόπο διατηρεί τη σχέση του με τον γενέθλιο τόπο; Τι νοηματοδοτεί την ύπαρξή του όσο καιρό βρίσκεται στην ξενιτιά;

Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις, φράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο του, όπως το αποδίδουμε. Ενσωματώνουμε επίσης εικόνες, και αν κρίνουμε πως βοηθάει στην καλύτερη απόδοση του πορτρέτου, και ήχο (προαιρετικά).

2^η δραστηριότητα

«Ο Σκουρογιάννης μας χαιρέτησε, μας αποχαιρέτησε προχτές. Γύρισε στην πατρίδα.... Πήρε, λοιπόν, τη μικρή του τη σύνταξη για τα είκοσι χρόνια του, είχε βέβαια και κάτι λεφτά μαζεμένα με την τόση στέρηση και ξεκίνησε αμέσως για την Ελλάδα- πίσω για το Ντομπρίνοβο- Ηλιοχώριον, επαρχία Δωδώνης... Πέρα, μπροστά του, ο Γυφτόκαμπος. Αντίκρυ του εκείνη η πλαγιά με τα πεύκα, τα ελάτια να κατακυλούν αραδιαστά, πυκνά, στητά, φουντωτά. Ξωπίσω της, πέρα τα βουνά τα μεγάλα- όπως τα 'ξερε. Ο τόπος του...» (απόσπασμα από το έκτο κεφάλαιο «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου»).

Η εικόνα του γενέθλιου τόπου όταν γυρίζει ο Σκουρογιάννης είναι αληθινή; Έμεινε ο τόπος του αναλλοίωτος για είκοσι χρόνια; Τον δικαίωσε ο νόστος του για το Ντομπρίνοβο; Με την επιστροφή του έγινε ένας από τους Ντομπρινοβίτες; Ο νόστος του Σκουρογιάννη αποκατέστησε τη συνέχεια παρόντος και παρελθόντος; Πώς εισπράττει ο ήρωας την αλλαγή του τόπου και των συμπολιτών του;

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης PowerPoint, δημιουργούμε την προσωπογραφία του Σκουρογιάννη όταν επιστρέφει στον τόπο του. Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα συνθέτουν το πορτρέτο του Σκουρογιάννη στο Ντομπρίνοβο της επιστροφής.

Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και φράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο του, όπως το αποδίδουμε. Ενσωματώνουμε επίσης εικόνες, και αν κρίνουμε πως βοηθάει στην καλύτερη απόδοση του πορτρέτου, και ήχο (προαιρετικά).

3^η δραστηριότητα

Η χρονογραμμή ως τρόπος οπτικής αναπαράστασης της σχέσης του χρόνου με την ανθρώπινη δραστηριότητα προσφέρεται για την παρουσίαση της πορείας του Σκουρογιάννη. Η ζωή του Σκουρογιάννη ορίζεται από δύο τόπους, τη Στουτγκάρτη και το Ντομπρίνοβο.

Χρησιμοποιούμε τη χρονογραμμή [Timetoast](#) και διατάσσουμε α) τα πορτρέτα του Σκουρογιάννη, β) εικόνες και αρχεία ήχου που παρουσιάζουν τη ζωή των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία αρχικά και τη ζωή του έλληνα μετανάστη που επιστρέφει στην πατρίδα μετά από είκοσι χρόνια. Αφού φτιάχνουμε τη χρονογραμμή, απαντάμε στα ερωτήματα: Σε τι συμπεράσματα καταλήγετε με αφορμή το πρόσωπο του Σκουρογιάννη για την εικόνα της Ελλάδας; Με ποια εικόνα της Ελλάδας έζησε ο Σκουρογιάννης και ποια εικόνα βιώνει με τον γυρισμό;

Ομαδική εργασία για το σπίτι

Για τρεις διδακτικές ώρες, ως ομάδα διαβάσατε το έκτο κεφάλαιο από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή *Το διπλό βιβλίο* με τίτλο «η τελευταία αρκούδα του Πίνδου». Σύμφωνα με το κείμενο ο συγγραφέας δεν έδωσε έναν επίλογο. Να γράψετε λοιπόν ένα κείμενο-επίλογο του κεφαλαίου, λαμβάνοντας υπόψη όλα όσα συζητήσατε ως ομάδα για το πρόσωπο του Σκουρογιάννη και τον γυρισμό του στον γενέθλιο τόπο του.

Το κείμενο να γραφεί σε έγγραφο Word, γραμματοσειρά Comic Sans MS, 12, με διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 80-100.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου.

- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

Β΄ Φάση κυρίως ανάγνωση (4^η, 5^η, 6^η, 7^η διδακτική ώρα)

5^η Ομάδα

Κώστας Λογαράς «Ερημιά στο βλέμμα τους» (απόσπασμα)

Εισαγωγικά:

Ο Κώστας Λογαράς, στο μυθιστόρημα Ερημιά στο βλέμμα τους, με πρωταγωνίστρια μια γερόντισσα μετανάστρια στην Αμερική, παρουσιάζει στιγμές των τελευταίων πενήντα χρόνων της ιστορίας της χώρας μας, όσον αφορά τη μετανάστευση. Ερωτώμενος ο Κώστας Λογαράς αν το μυθιστόρημά του *Ερημιά στο βλέμμα τους* είναι οδοιπορικό στον χρόνο ή στις ανθρώπινες ψυχές, απάντησε «Είναι μια καταβύθιση στην ανθρώπινη ψυχή. Στον άνθρωπο όποιας εθνικότητα, χρόνου, χώρου ή καταγωγής. Διαπραγματεύεται το θέμα της μετανάστευσης αλλά και επιδιώκει να δείξει ότι οι άνθρωποι είμαστε –περισσότερο από οτιδήποτε– μετανάστες μέσα μας. Αποξενωμένοι από τον εαυτό μας. Υπ’ αυτή την έννοια, όλος ο κόσμος είναι μία εν δυνάμει ξενιτιά.

Υπάρχει άραγε στέρεος τόπος, πουθενά; ‘Υπάρχει λέει η ηρωίδα μου. Είναι το αναπαλλοτρίωτο μέσα μας. «Όλος ο κόσμος –θα πει η ηρωίδα– είναι μία ξενιτιά. Και μόνο η ψυχή του ανθρώπου μένει ίδια. Άμα το θέλει ναι, μένει η ίδια» (διαβάστε όλη τη συνέντευξη).

1^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης PowerPoint, δημιουργούμε την προσωπογραφία της Γιαννούλας, επιδιώκοντας να αναδείξουμε το αξιακό της σύστημα. Το πορτρέτο της Γιαννούλας για να είναι πλήρες πρέπει να αναφέρεται

τόσο στη Γιαννούλα του 1964 στο Σικάγο όσο και στη Γιαννούλα του 2004 στη Σπαρτιά της ορεινής Πελοποννήσου. Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και φράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο της, όπως το αποδίδουμε. Ενσωματώνουμε επίσης εικόνες ή φωτογραφίες από το διαδίκτυο.

2^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης PowerPoint, δημιουργούμε την προσωπογραφία του Μπεν, επιδιώκοντας να αναδείξουμε το ήθος του μέσα από τη συνομιλία του με τη γερόντισσα Γιαννούλα, όταν εκείνη γυρίζει στο γενέθλιο τόπο της μετά από σαράντα χρόνια. Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και φράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο του, όπως το αποδίδουμε. Ενσωματώνουμε επίσης εικόνες ή φωτογραφίες από το διαδίκτυο.

3^η δραστηριότητα

Η χρονογραμμή ως τρόπος οπτικής αναπαράστασης της σχέσης του χρόνου με την ανθρώπινη δραστηριότητα προσφέρεται για την παρουσίαση της πορείας της Γιαννούλας και του Μπεν. Η ζωή της Γιαννούλας ορίζεται από δύο τόπους, το Σικάγο της Αμερικής και τη Σπαρτιά της ορεινής Πελοποννήσου, ενώ του Μπεν ορίζεται από το Φίερι της Αλβανίας και τη Σπαρτιά της ορεινής Πελοποννήσου.

Χρησιμοποιούμε τη χρονογραμμή [Timetoast](#), όπου τοποθετούμε α) τα πορτρέτα της Γιαννούλας και του Μπεν, β) εικόνες και αρχεία ήχου που παρουσιάζουν α) τη ζωή των Ελλήνων μεταναστών στην Αμερική, β) τη μετανάστευση Αλβανών στην Ελλάδα το 1989 και γ) τη ζωή Ελλήνων και μεταναστών στις παραμονές των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004.

Αφού φτιάξουμε τη χρονογραμμή, στοχαζόμαστε και τον λόγο της Γιαννούλας: «Όλος ο κόσμος είναι μία ξενιτιά. Και μόνο η ψυχή του ανθρώπου μένει ίδια. Άμα το θέλει ναι, μένει η ίδια».

Ομαδική εργασία για το σπίτι

Για τρεις διδακτικές ώρες, ως ομάδα διαβάσατε αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Κώστα Λογαρά *Ερημιά στο βλέμμα τους*. Γνωρίσατε Έλληνες μετανάστες, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, τη ζωή που έφτιαξαν, το ήθος που διαμόρφωσαν για σαράντα χρόνια στην Αμερική, αλλά και μετανάστες από την Αλβανία που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα και τώρα πατάνε γερά στα πόδια τους.

Στο προσωπικό σας ημερολόγιο να γράψετε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας, συνειδητοποιώντας πως δεν αλλάζουν οι άνθρωποι, η μοίρα τους, τα βάσανά τους, ούτε και η ερημιά στο βλέμμα του μετανάστη, όπου κι αν βρίσκεται, όποτε βρίσκεται και για οποιαδήποτε αιτία.

Το κείμενο να γραφεί σε έγγραφο Word, γραμματοσειρά Comic Sans MS, 12, με διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 100-150.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου
- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (κοινό για όλες τις ομάδες)

8^η διδακτική ώρα

Παρακολουθώντας την παρουσίαση των εργασιών/ δραστηριοτήτων κάθε ομάδας, συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

	Α΄ Ομάδα	Β΄ Ομάδα	Γ΄ Ομάδα	Δ΄ Ομάδα	Ε΄ Ομάδα
Κείμεα	<u>Κώστας</u>	<u>Μάνος</u>	<u>Δημήτρης</u>	<u>Δημήτρης</u>	<u>Κώστας</u>
Ανάγνωσης	<u>Ακρίβος</u>	<u>Κοντολέων</u>	<u>Χατζής</u>	<u>Χατζής</u>	<u>Λογαράς</u>
	<i>Τα κόκκινα Sebago</i>	<i>Μια ιστορία του Φιοντόρ (απόσπ.)</i>	<i>Το διπλό βιβλίο (απόσπ.)</i>	<i>Το διπλό βιβλίο (απόσπ.)</i>	<i>Ερημιά στο βλέμμα τους (απόσπ.)</i>
Σε ποιο βαθμό επιτεύχθηκαν οι στόχοι του διδασκτικού σεναρίου					
Α. ως προς τις γνώσεις για τον κόσμο;					
Πολύ					
Αρκετά					

Μέτρια	
<i>Β. ως προς τις γνώσεις για τη λογοτεχνία</i>	
Πολύ	
Αρκετά	
Μέτρια	
<i>Ποιο σημείο της εργασίας της ομάδας κρίνετε ως το πλέον επιτυχημένο και ποιο θεωρείτε πως παρουσιάζει αδυναμίες;</i>	

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (κοινό)

Γ' ΦΑΣΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (9^η διδακτική ώρα)

Με στόχο τη δημιουργία μιας διαδραστικής αφίσας όπου θα αποτυπώσουμε την εικόνα του διδακτικού σεναρίου *Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά*:

- η κάθε ομάδα επιλέγει από το υλικό που δημιουργήσαμε τα κείμενα, τις εικόνες / φωτογραφίες, τα video που ως ομάδα θα θέλαμε να περιλαμβάνονται στην αφίσα,
- συνεργάζονται ο συντονιστής και ο γραμματέας κάθε ομάδας για να καταλήξουν στο τελικό υλικό,
- συνεργάζονται με την εκπαιδευτικό και ενσωματώνουν το υλικό στην αφίσα.
- η αφίσα παρουσιάζεται στην ολομέλεια της τάξης,
- ένας από τους υπεύθυνους των ομάδων για το ιστολόγιο την αναρτά και στο ιστολόγιο του μαθήματος.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το συγκεκριμένο σενάριο θα μπορούσε να διδαχθεί και στη Β΄ Λυκείου ως διαθεματικό, με εμπλεκόμενο αντικείμενο τη Νεοελληνική Γλώσσα, αφού στην τάξη αυτή υπάρχει [ενότητα](#) για τον ρατσισμό, την ξеноφοβία, τη δημιουργία στερεοτύπων. Επιπλέον, είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί ως αφετηρία για τη δημιουργία μιας ταινίας μικρού μήκους με θέμα τον ρατσισμό, τους πρόσφυγες, τον άλλο.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε σε μία χρονική περίοδο κατά την οποία, λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών και της γεωγραφικής θέσης του σχολείου μας η οποία επηρεάζεται άμεσα από αυτές, υπήρχε πρόβλημα στη σύνδεση του διαδικτύου κατά τις περισσότερες ώρες της εφαρμογής στις οποίες οι μαθητές βρέθηκαν στο εργαστήριο.

Παρ' όλα αυτά, εξαιτίας της δομής του σεναρίου, οι μαθητές μπόρεσαν να εργαστούν όλες τις ώρες με τους υπολογιστές, αφού το σενάριο πρόβλεπε τη χρήση προγράμματος επεξεργασίας κειμένου (Word) και παρουσίασης (PowerPoint). Επίσης, η πρόβλεψη να υπάρχει στην επιφάνεια εργασίας των υπολογιστών του εργαστηρίου πληροφορικής ο φάκελος του σεναρίου συντέλεσε στο να αποφευχθούν στιγμές αμηχανίας εκ μέρους της διδάσκουσας και βοήθησε ώστε να μη χαθεί άσκοπα χρόνος.

Ο στόχος να διαβαστεί το σύνολο των κειμένων από όλους τους μαθητές όλων των ομάδων για την παρούσα τάξη στην οποία έγινε η εφαρμογή ήταν υπερβολικά φιλόδοξος. Εδώ οφείλω να σημειώσω ότι και την ανάγνωση των κειμένων της κάθε ομάδας την επωμίστηκαν μόνο ένα ή το πολύ δύο μέλη από κάθε ομάδα, κυρίως της θεωρητικής κατεύθυνσης, που η διδάσκουσα πρόβλεψε να υπάρχει σε κάθε ομάδα.

Πάντως, η συνολική αποτίμηση της εφαρμογής είναι θετική, καθώς οι μαθητές βγήκαν από τη ρουτίνα της διδασκαλίας της λογοτεχνίας, ήρθαν σε επαφή με κείμενα

και υλικό που άπτεται ενός θέματος που το βιώνουν καθημερινά, τους δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσουν διαδραστικά εργαλεία και με αυτά να οργανώσουν τις γνώσεις που αποκόμισαν για τον κόσμο των ηρώων που γνώρισαν στα έργα με τα οποία ασχολήθηκαν, καθώς και να ενεργοποιήσουν τη δημιουργική τους φαντασία ώστε να μιλήσουν με το δικό τους τρόπο για τους ήρωες· τέλος, κάποιοι μαθητές, αδιάφοροι για το μάθημα της λογοτεχνίας όταν αυτή διδάσκεται με τον κλασικό τρόπο, δραστηριοποιήθηκαν και συμμετείχαν ενεργά στην εφαρμογή του σεναρίου.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Λυπούμαι σαν αλησμόνω, χαίρομαι σαν θυμούμαι (ανθολόγιο κειμένων νεοελληνικής λογοτεχνίας), Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. Ρέθυμνο, 2007.

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδικτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelas_0.pdf

Παρίσης Ιωάννης & Παρίσης Νικήτας, Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, ΟΕΔΒ Χοντολίδου, Ελένη. 2004 [2000]. Ο ξένος: εικόνες για τον άλλο. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 259-268. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html
[15.11.2010]